

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล

การศึกษการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ร่วมกับการสำรวจข้อมูลเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนำเสนอใน 4 ประเด็นดังนี้

1. ชีวิตประวัติของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยสังเขป
2. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล
3. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล
4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

ชีวิตประวัติของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล จึงขอนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตประวัติเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับครอบครัว การศึกษา การปฏิบัติงาน รวมถึงความสำเร็จของการทำวิจัยทางการแพทย์โดยสังเขปดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เกิดเมื่อวันที่ 2 เดือนกันยายน พ.ศ. 2486 ที่ตำบลพรุพี ซึ่งเป็นชนบทบ้านสวนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นบุตรคนที่ 3 ของบิดามารดา มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วยพี่ชาย 1 คน พี่สาว 1 คน น้องชาย 4 คน และน้องสาว 2 คน อาชีพหลักของครอบครัวคือทำสวนผสม ประกอบด้วย สวนยางพารา และสวนผลไม้ ปลูกข้าวไร่ เลี้ยงหมู ร่วมกับมีกิจการปืมน้ำมันเชื้อ ฝอยศรัทธา โดยมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ครอบครัวเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับของชาวบ้านในตำบลพรุพีเป็นอย่างดี

ประวัติการศึกษา สำหรับการศึกษทั่วไป เริ่มเข้าศึกษาเมื่ออายุ 8 ปีจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดสุคนธาवास ในปี พ.ศ. 2498 เนื่องจากผลการศึกษาของท่านอยู่ในระดับที่ต่ำโดยตลอด จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนในการศึกษาจนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านนาสาร ในปี พ.ศ. 2504 และมัธยมปีที่ 8 จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2506 ส่วนการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล จบการศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) เกียรตินิยม อันดับ 1 จากมหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ. 2510 ประกาศนียบัตรผดุงครรภ์ จากมหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ. 2511 ปริญญาโทด้านการพยาบาล จากมหาวิทยาลัยเวเน เมืองคีโทรยด์ มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ในปี พ.ศ. 2515 และปริญญาเอกด้านการพยาบาล จากมหาวิทยาลัยเวเน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ในปี พ.ศ. 2531

ประวัติการทำงาน ภายหลังจากปริญญาตรี เริ่มปฏิบัติงานในตำแหน่งอาจารย์ตรีโดยเป็นผู้ตรวจการพยาบาลที่แผนกสูติรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2510 ภายหลังจากปริญญาโทในปี พ.ศ. 2515 ได้กลับมาปฏิบัติงานในตำแหน่งอาจารย์โทประจำหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ในระหว่างการปฏิบัติงานท่านได้มีส่วนร่วมพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลโดยริเริ่มปรับปรุง และพัฒนาหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 รวมทั้งพัฒนาบุคลากรพยาบาลให้เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล พร้อมทั้งส่งเสริมความสามารถในการเขียนตำราการพยาบาลทางอายุรศาสตร์ โดยอาศัยข้อมูลของผู้ป่วยร่วมกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง จากความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการ ร่วมกับการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการศึกษาพยาบาล และการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งการเป็นที่เคารพศรัทธาของศิษย์ ทำให้ท่านได้รับเลือกให้เป็นครูดีเด่นเพื่อรับรางวัลมหิดล สาขาความเป็นครู จากมหาวิทยาลัยมหิดล ในปี พ.ศ. 2526 และภายหลังจากการศึกษาระดับปริญญาเอก ในปี พ.ศ. 2531 ท่านได้เริ่มทำหน้าที่ที่สำคัญ คือ เป็นวิทยากร และที่ปรึกษาโดยเฉพาะเรื่องทฤษฎีการพยาบาลของโอเร็มซึ่งเกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง ให้กับสถาบันการศึกษาพยาบาล และสถานบริการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ สำหรับงานวิจัยทางการพยาบาล ท่านได้ทำวิจัยตลอดมาโดยร่วมกับทีมวิจัยทั้งในวิชาชีพเดียวกันและต่างสาขาวิชาชีพ โดยงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้ป่วยและครอบครัวรู้จักดูแลและพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง มะเร็งที่ได้รับการฉายรังสีรักษา และโรคเบาหวาน ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนามาเป็นตำราการดูแลตนเอง: ศาสตร์และศิลป์ปะทางการพยาบาล จากผลงานดังกล่าวทำให้ท่านได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่นสาขาการวิจัยทางการพยาบาลจากสภาการพยาบาลในปี พ.ศ. 2534 และต่อมาได้รับ

การแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์คนแรกของวิชาชีพการพยาบาลในประเทศไทยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2536 นอกจากนี้ท่านยังได้รับเชิญให้เป็นกรรมการที่สำคัญขององค์การวิชาชีพการพยาบาล คือ ประธานคณะกรรมการวิจัยทางการพยาบาลแห่งชาติ และบรรณาธิการวารสารวิจัยทางการพยาบาลของสภาการพยาบาล ประธานฝ่ายประเทศไทยในการจัดประชุม The 6th International Self Care Deficit Nursing Theory Conference ที่กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 11-13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการพยาบาลขององค์การอนามัยโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ส่วนด้านการบริหารการพยาบาล ท่านมีบทบาทเป็นผู้นำสถาบันการศึกษาพยาบาล คือ รักษาการคณบดีสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2542

ปัจจุบันศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เป็นศาสตราจารย์ระดับ 10 ประจำภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล มีภารกิจที่รับผิดชอบในการสอน และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาพยาบาลปริญญาโทและปริญญาเอกทั้งในและต่างประเทศ สำหรับการวิจัยทางการพยาบาล ท่านได้ทำวิจัยร่วมกับทีมวิจัยเป็นวิทยากร และที่ปรึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลตนเอง รวมทั้งเป็นบรรณาธิการวารสารทางการพยาบาลในประเทศไทย และบรรณาธิการร่วมของวารสารทางการพยาบาลในต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นประธานคณะกรรมการวิจัยทางการพยาบาลแห่งชาติของสภาการพยาบาลด้วย

จากชีวประวัติที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพการพยาบาล และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของท่านจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเริ่มศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล จนกระทั่งถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

ในด้านแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้ให้แนวคิดเบื้องต้นโดยมุ่งที่การวิจัยก่อนที่จะกล่าวถึงภาวะผู้นำและภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล กล่าวคือ ท่านมีแนวคิดว่าการวิจัยทางการพยาบาลมีความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล เพราะการวิจัยจะเป็นวิธีการที่นำไปสู่การค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์ความรู้ทางการพยาบาล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ และ

ที่สำคัญท่านเห็นว่า การวิจัยที่ดีควรมีการทำวิจัยร่วมกันในหลายสาขาวิชาชีพ เพื่อให้ผลการวิจัยออกมาเป็นสหสาขาวิชา ดังที่ท่านได้ระบุไว้ในส่วนหนึ่งของการสัมภาษณ์ว่า “...ความรู้ลึกของพี strong มาก ว่าจะต้องมี *body of knowledge* ต้องศึกษาหาความรู้ที่จะมา *support* บทบาทของเรา เนื่องจากวิชาชีพการพยาบาลยังด้อยกว่าวิชาชีพอื่น และการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีวิจัยมาสนับสนุนว่าวิชาชีพการพยาบาลมีองค์ความรู้ เพราะฉะนั้นพยาบาลควรมีการทำวิจัยให้มากขึ้น เพื่อให้วิชาชีพอื่นยอมรับวิชาชีพการพยาบาลมากขึ้น เพราะการวิจัยจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพ โดยการทำวิจัยร่วมกับต่างสาขาวิชาชีพ...” ซึ่งผู้ร่วมงานด้านการวิจัยทางการพยาบาลส่วนใหญ่ก็ระบุไว้เช่นกันว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลให้ความสำคัญต่อการทำวิจัยที่จะส่งผลต่อความสำคัญของวิชาชีพการพยาบาล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานท่านหนึ่งระบุว่า “...อาจารย์สนใจในการทำวิจัยมาก เพราะอาจารย์รักวิชาชีพ อาจารย์พูดเสมอว่า วิชาชีพของเราเหมือนกับงานด้านอื่นกินงานของเราไปหมดแล้ว อาจารย์จะพยายามทำอย่างไรให้คนมองว่าเราคือ *professional ...*”

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลได้ให้แนวคิดแยกเป็น 2 ประเด็น คือ ภาวะผู้นำทางการพยาบาล และภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล จากทัศนคติส่วนตัวของท่านให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการพยาบาลว่า ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหาร แต่ประเด็นที่สำคัญคือต้องมีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาล มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาวิชาชีพของตน และสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ดังที่ท่านได้ระบุว่า “...ผู้นำอาจจะเป็นผู้นำวิชาการ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหาร ผู้นำต้องรู้จักวิชาชีพของตัวเองอย่างแท้จริง มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญในทางปฏิบัติ มี *commitment* มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับวิชาชีพของตนเอง ต้องรู้ว่าวิชาชีพเป็นประโยชน์อย่างไรให้กับประชาชนในสังคม...”

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ท่านมีความคิดว่า โดยทั่วไปนักวิจัยทุกคนเป็นผู้นำได้ เพราะนักวิจัยมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และนำไปสู่การศึกษาลงลึกในรายละเอียดของประเด็นที่สนใจ ส่งผลให้เกิดความเชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องนั้น ๆ ได้ ดังที่ท่านได้ระบุว่า “...ทุกคนเป็นผู้นำหมดถ้าเป็นนักวิจัย เพราะเราเก่งในเรื่องนั้น และทำให้ลงลึก และทำอย่างจริงจัง นักวิจัยต้องเป็นแหล่งอ้างอิงในส่วนที่ตัวเองมีความเชี่ยวชาญ ถ้านักวิจัยไม่มี *area...* ว่าเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลไม่ได้...” และงานวิจัยที่ดีต้องการผู้นำที่ดี ซึ่งผู้นำที่ดีสำหรับงานวิจัยนั้นต้องการคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก เพราะการเรียนรู้ในระดับปริญญาเอกจะเป็นการพัฒนา และสร้างองค์ความรู้ทางการ

พยาบาล ในขณะที่การศึกษาในระดับปริญญาโทถึงแม้ว่าจะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยและมีการทำวิจัยก็ตามแต่จะมีความสามารถเพียงพื้นฐานความรู้ที่จะนำไปสู่การทำวิจัยเท่านั้น ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...งานวิจัยต้องการคนจบปริญญาเอกมาเป็นผู้นำในการวิจัย เพราะว่าเขาผลิตคนพวกนี้มาทำวิจัยโดยตรง การศึกษาในระดับปริญญาโทเป็นพื้นฐานที่จะทำวิจัย ถ้าจะวิจัยที่ดีสร้างองค์ความรู้ต้องระดับปริญญาเอก ถ้าไม่มีงานวิจัยไป support วิชาชีพเราจะตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ได้...”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในทัศนะของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ต่อภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลมีความแตกต่างจากภาวะผู้นำด้านการพยาบาล กล่าวคือ ภาวะผู้นำด้านการพยาบาลจะต้องมีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาล มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาวิชาชีพ และสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ในขณะที่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ควรจะต้องมีการศึกษาระดับปริญญาเอก เพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นสร้างคนให้มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำวิจัย เพื่อมาพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ทางการพยาบาล มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดทักษะและความรู้ ความเชี่ยวชาญ และสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงสามารถเปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำด้านการพยาบาล และภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำด้านการพยาบาลและภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล

แนวคิดภาวะผู้นำ	
ด้านการพยาบาล	ด้านการวิจัยทางการพยาบาล
<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ทางวิชาการ - มีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาล - มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล - มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวิชาชีพ - ทำประโยชน์ให้กับสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - จบการศึกษาระดับปริญญาเอก - มีเรื่อง/ประเด็นที่สนใจอย่างแท้จริง - มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนใจ - เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการในสาขาที่เชี่ยวชาญ

วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถกล่าวได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ที่หลากหลายผสมผสานกัน วิธีการดังกล่าวประกอบด้วย การกล่อมเกลாதงสังคม การมีแบบอย่างที่ดี การพัฒนาตนเอง และการได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการแพทย์ โดยมีรายละเอียดของแต่ละวิธีดังนี้

1. การกล่อมเกลาทงสังคม

จากการศึกษาพบว่า การกล่อมเกลาทงสังคม โดยสถาบันครอบครัวได้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน ในขณะที่สถาบันการศึกษาได้เสริมสร้างภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก การเป็นตัวแทนของกลุ่ม การทำงานเป็นทีม การคิดและปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งเป็นสิ่งส่งเสริมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สถาบันครอบครัว จากการศึกษพบว่า ในเรื่องของกรอบมเลี้ยงดู ครอบครัวของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีบุตรทั้งหมดและชายรวม 9 คน ซึ่งการเลี้ยงดูบุตรแต่ละคนไม่มีความแตกต่างกัน บุตรทุกคนได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาด้วยความรัก และความอบอุ่น ที่สำคัญคือ ครอบครัวมีวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การจัดการบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงานให้กับบุตรทุกคน โดยสอนให้ทำงานเป็น มีส่วนร่วมในกิจวัตรประจำวัน และมีการแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เนื่องจากเป็นเด็กบ้านนอก มีพี่น้องหลายคน เพราะฉะนั้นแต่ละคนจะต้องทำงาน และมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นของตัวเองตั้งแต่เด็ก เป็นชีวิตที่ต้องทำงาน ต้องรับผิดชอบเลี้ยงน้อง ดูแลภายในบ้าน ตอนอยู่บ้านคุณลุงก็ต้องช่วยทำงานบ้าน หุงข้าว ทำอาหาร ตักบาตรเองทุกวันก่อนไปโรงเรียน ช่วยดูแลหลานของเจ้าของบ้านด้วย แต่สิ่งเหล่านี้ดี เพราะทำให้ที่รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และรู้จักการบริหารเวลา...”

นอกจากนี้จากการที่ครอบครัวของท่านมี โรงสีข้าว จึงทำให้มีการประกอบอาชีพเลี้ยงหมูด้วย โดยเอารำข้าวมาใช้ในการเลี้ยงหมู และบุตรทุกคนต้องมีหน้าที่ในการเลี้ยงหมู ซึ่งบิดา มารดาของท่านมีกลวิธีที่น่าสนใจ คือ ให้บุตรแต่ละคนเป็นเจ้าของหมูคนละตัว ซึ่งต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูเอง และรายได้ในการขายหมูแต่ละตัวจะเป็นของบุตรที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดู จึงเป็นเสมือน

การเสริมสร้างให้บุตรรู้จักหารายได้ และนำมาใช้ในการศึกษาหรือค่าใช้จ่ายส่วนตัว และเป็นเสมือนการให้รางวัลเพื่อเป็นสิ่งตอบแทน และเป็นกำลังใจจากการช่วยเหลือขงหมู คังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ที่บ้านเลี้ยงหมูด้วย เวลาเลี้ยงหมูแต่ละคนจะเลี้ยงเป็นของตัวเองด้วย เพราะว่าถ้าตัวนี้เป็นของเรา เวลาเราไปขายก็จะได้เงินเป็นของเราเอง เวลาเปิดทอมเราจะได้มีเสื้อผ้าใหม่ ซื้หนังสือ สมุด โดยไม่ต้องขอพ่อแม่ เราก็มีส่วนของเราที่สามารถซื้อได้ด้วยตัวเราเอง...” ซึ่งพี่น้องในครอบครัวมีความคิดเห็นตรงกันกับศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลเกี่ยวกับการเลี้ยงหมู ดังคำสัมภาษณ์ของน้องสาวท่านที่ระบุว่า “...แต่แต่ละคนจะมีการเลือกหมูเป็นเจ้าของคนละตัว และให้ข้าวหมูตัวที่เราเป็นเจ้าของเอง มีการแข่งขันกันว่าหมูของใครตัวใหญ่กว่ากัน ซึ่งการเลือกหมูเป็นของตัวเอง จะทำให้เรามีเงินเป็นของตัวเองเวลาไปโรงเรียน...”

ในด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว พี่น้องทุกคนรักใคร่กลมเกลียวกันจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าแต่ละคนจะไม่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกับมารดาเนื่องจากบางคนมีครอบครัว แต่ทุกคนมีการติดต่อซึ่งกันและกันในกลุ่มพี่น้องเป็นอย่างดี ดังที่น้องสาวของท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ที่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวไปแล้ว...” ส่วนสัมพันธภาพระหว่างครอบครัวกับชุมชน เนื่องจากพรุพีเป็นชุมชนชนบทที่แวดล้อมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีประชากรไม่มากนัก ซึ่งทุกคนรู้จักและมีความสนิทสนม คุ่นเคยกันฉันท์ญาติมิตร ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์หรือเงินทอง และครอบครัวของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเป็นของตัวเอง ประกอบกับบิดาของท่านเป็นผู้ที่มีความขยัน และมีความสามารถหลายอย่าง จึงทำให้ครอบครัวของท่านเป็นที่ยอมรับ และรู้จักของชาวบ้านในชุมชนพรุพีเป็นอย่างดี ดังที่มารดาของท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เตี้ยของสมจิตเขาเก่งมาก เป็นคนที่ขยัน ทำงานทุกอย่าง คิดเลขในใจเร็วมาก เป็นที่รู้จักของคนแถวนี้ดี จนใคร ๆ เวลาทำอะไรก็จะมาหาเตี้ย เช่น ให้ช่วยคิดเงิน...”

ในด้านการศึกษา บุตรทุกคนได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนในการศึกษาอย่างเต็มที่ตามความสามารถของบุตรแต่ละคน สำหรับศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลเนื่องจากบุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวของท่านที่เป็นคนใฝ่รู้ ชอบซักถาม รักการอ่านหนังสือ รักการเรียนหนังสือดี จึงทำให้ท่านได้รับการศึกษาในระดับที่สูงที่สุดในกลุ่มพี่น้องทั้งหมดภายในบ้าน ดังที่มารดาของท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...สมจิตเป็นเด็กขี้สงสัย ชอบถาม ชอบอ่านหนังสือ บางทีก็สงสัยว่าบรรทัดนี้จะมีหนังสือกี่ตัว เวลาอ่านหนังสือตัวไหนไม่ออกจะถามแม่ว่าตัวนี้อ่านว่าอะไร บางทีแม่ก็อ่านไม่ออกเหมือนกัน เพราะว่าแม่เรียนหนังสือมาน้อย แม่ก็บอกให้สมจิตไปถามครูที่โรงเรียน สมจิตเป็นเด็กที่ขยันเรียน ชอบเรียนหนังสือ และเรียนเก่ง พอจบป. 4 ครูวิชัย

ที่อยู่โรงเรียนที่สมจิตเรียนมาบอกแม่กับเตี้ยของสมจิตว่า สมจิตเป็นเด็กที่เรียนดีน่าจะให้เรียนหนังสือต่อ ก็เลยพาสมจิตไปเรียนที่โรงเรียนบ้านนาสาร และก็ได้เรียนมาเรื่อย ๆ ในบ้านสมจิตจะเรียนหนังสือมากที่สุด...”

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การกล่อมเกลางจากสถาบันครอบครัวในด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ให้กับศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

1.2 สถาบันการศึกษา สำหรับสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทในการกล่อมเกลางทางสังคม ผู้วิจัยจะนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ สถาบันการศึกษาทั่วไป และสถาบันการศึกษาวิชาชีพ การพยาบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 สถาบันการศึกษาทั่วไป จากการศึกษาพบว่า สถาบันการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 8 ได้ปลูกฝังการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และพัฒนาบุคลิกภาพที่ส่งเสริมภาวะผู้นำให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยมีโอกาสได้รับการฝึกฝนการเป็นผู้นำจากการถูกคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น และจากการเป็นหัวหน้าชั้นทำให้ท่านได้ฝึกความกล้าแสดงออก การเป็นตัวแทนของกลุ่ม นอกจากนี้ท่านยังเป็นนักกีฬาวิ่งของโรงเรียนเมื่อครั้งที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ทำให้ท่านมีโอกาสดูฝึกความอดทน เรียนรู้ถึงความรับผิดชอบ การเป็นตัวแทนของกลุ่ม และความกล้าแสดงออกด้วยเช่นกัน ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ในห้องเรียนเพื่อน ๆ จะเลือกให้ที่เป็นหัวหน้าชั้น และที่ก็เป็นนักกีฬาวิ่งของโรงเรียนด้วย โดยเฉพาะเวลาหน้าแข่งกรีฑาต้องคืนดี 4 เพื่อลุกขึ้นไปวิ่ง วิ่งเสร็จกลับมาทำงานบ้านให้เสร็จถึงจะไปโรงเรียน มีความรู้สึกว่าไม่รู้ไปเอา energy มาจากไหน...” ซึ่งบุคคลในครอบครัวต่างมีความยินดีกับการเป็นหัวหน้าชั้นและนักกีฬาของท่านเช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์น้องชายของท่านที่ระบุว่า “...ในห้องเรียนเขาจะมีการคัดเลือกหัวหน้าชั้นกัน โดยเพื่อน ๆ จะเสนอชื่อ และให้เพื่อน ๆ ยกมือที่สมจิตก็ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น...” หรือคำสัมภาษณ์มารดาของท่านที่ระบุว่า “...สมจิตเป็นนักกีฬาวิ่งของโรงเรียนบ้านนาสาร วิ่งเร็วมาก แม่ยังเคยไปดูสมจิตวิ่งเลย...”

ความเอาใจใส่ของท่านมีความจริงใจ ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นหัวหน้าชั้นรวมทั้งเป็นนักกีฬาของโรงเรียน แต่ท่านให้ความสนใจในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเวลาสำหรับการเรียนและอ่านหนังสือมาโดยตลอด จึงทำให้ผลการเรียนของท่านอยู่ในระดับที่ดีเยี่ยม คือ สอบได้ที่ 1 มาโดยตลอดของการศึกษา จากผลการเรียนที่ดีแสดงให้เห็นว่า ท่านมีสติปัญญาดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำ และทำให้เกิดการยอมรับในกลุ่มเพื่อนและเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการเรียนให้กับท่านเป็นอย่างมาก ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการเรียนไว้ว่า

“...เมื่อเข้าโรงเรียนก็ชอบเรียน ชอบอ่านหนังสือ อ่านได้ทุกประเภท จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการอ่านหนังสือ เวลาหน้าทำนาในสมัยก่อนพ่อแม่ให้หยุดเรียนจะไม่ยอมหยุดเลย เวลาทำงานบ้าน เช่น หุงข้าว ไกวเปลเลี้ยงน่องก็จะอ่านหนังสือไปด้วย เวลาเรียนเป็นคนเรียนดี ส่วนใหญ่ได้ที่ 1 มาตลอด ชาวบ้านในชุมชนจะรู้ว่าเราเป็นเด็กเรียนหนังสือดี เรียนเก่ง สอบได้ที่ 1 การเรียนดีทำให้เรามีกำลังใจ และมีความเชื่อมั่นในการเรียน และต้องครองตำแหน่งที่ 1 ให้ได้...” ซึ่งทุกคนในครอบครัวคุ้นเคยกับพฤติกรรมเกี่ยวกับการอ่านหนังสือของท่านเป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์มารดาของท่านที่ระบุว่า “...สิ่งที่สมจิตทำอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะทำอะไรคืออ่านหนังสือ ชอบอ่านหนังสือมาก ไปไหนก็ต้องเอาหนังสือไปด้วย ให้ช่วยเลี้ยงน่องก็ต้องอ่านหนังสือ กวาดบ้านยังเอาหนังสือมากุม...” เช่นเดียวกับพี่ชายของท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...พอเข้าโรงเรียนสมจิตชอบอ่านหนังสือมาก...”

นอกจากนี้การเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมให้มีการทดลอง ตั้งแต่การศึกษาระดับมัธยมปีที่ 1-6 ช่วยให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้มีโอกาสฝึกวิธีการคิดอย่างมีเหตุผล และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลให้ท่านชอบเรียนวิชาที่เกี่ยวกับทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก ร่วมกับความประทับใจในวิธีการสอนของอาจารย์ที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “....ในความรู้สึกชอบเรียนวิทยาศาสตร์มาก ชอบอาจารย์ที่สอนวิทยาศาสตร์ ท่านชื่อคุณครูประมัต ปานชู ประทับใจมากเลย สอนวิทยาศาสตร์เก่งมาก การทดลองต่าง ๆ เรามีโอกาสทำทั้ง ๆ ที่เราไม่มีห้องทดลอง แต่เราได้ทดลองกับธรรมชาติ เพราะว่ามันนักเรียนต้องมีชั่วโมงการทำงาน จะต้องทำสวนครัว เราก็จะมีแปลงผักเป็นของเรา ซึ่งมันไม่ได้ทดลองในห้อง lab แต่ทดลองกับธรรมชาติ ก็เลยชอบ biology เราได้ปลูกผัก และเราก็เป็นลูกชาวสวน ส่วนนั้นทำให้เราชอบวิทยาศาสตร์ ทำให้วิทยาศาสตร์เราแข็ง ต้องขอบคุณเรื่องวิทยาศาสตร์ที่ช่วยเราเยอะมาก มีความรู้สึกว่าการที่เราพื้นฐานวิทยาศาสตร์ดี ช่วยให้เราวิธีการคิดเหตุผลค่อนข้างดี และมีความเชื่อมั่นในตนเองดี...”

1.2.2 สถาบันการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล จากข้อมูลที่ได้รับจากศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล พบว่า การศึกษาวิชาชีพการพยาบาลระดับปริญญาตรีในช่วงปี พ.ศ. 2506-2510 ระบบการเรียนการสอนจะเคร่งครัดต่อเทคนิคการพยาบาลต่าง ๆ และการรับคำสั่งแพทย์ มิได้เอื้ออำนวยให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดในการตัดสินใจมากนัก กล่าวคือ จะเน้นหนักเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติการพยาบาลข้างเตียง การดูแลความสะอาดของสิ่งแวดล้อม การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ให้พร้อมสำหรับใช้งาน ภายใต้การควบคุมแนะนำของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ พยาบาลได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งการรักษาของแพทย์ เช่น การวัดอุณหภูมิ จับชีพจร วัดความดันโลหิต การฉีดยา การสวนปัสสาวะ การทำแผล

ในทัศนะส่วนตัวของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลมองว่า ระบบการเรียนการสอนดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกความอดทน เป็นการทำงานที่เกี่ยวกับการดูแลความสะอาดของสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถตัดสินใจในกรณีที่มีปัญหาจากการขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริง ๆ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...พอขึ้น ward ครั้งแรกต้องเช็ดเตียงคนไข้ อาจารย์ให้หิ้วถัง เอาตะกร้าวางไว้ถือผ้าเช็ดด้วยในเวลาเดียวกัน เพราะใช้หลักประหยัดแรงงานและเวลา มีความรู้สึกว่ามันไม่ใช่เลย ...อีกอย่างเราเป็นนักศึกษาพยาบาล ไม่มีประสบการณ์ เวลาเจอปัญหาเราตัดสินใจไม่ถูก ไม่มีความรู้ในการตัดสินใจ ไม่มีความสามารถในหลาย ๆ เรื่อง รู้สึกไม่มั่นใจ กลัวว่าจะทำอะไรไม่ถูกและความรู้ไม่พอ แต่ที่เขาจ่ายให้ สิ่งที่เราต้องการคือความมั่นใจว่า เราไม่ทำให้คนไข้เป็นอันตราย เนื่องจากไม่มีอาจารย์ขึ้นคลินิก ขึ้นไปสอนการพยาบาลพื้นฐานนิดเดียว ที่เหลือเราอยู่กับหัวหน้าตึกกับพยาบาล เขาสอนเราบ้างไม่สอนเราบ้าง เพราะไม่มีเวลา *on the job training* แต่ว่าเราเป็นนักเรียนต้องมีความอดทน เราอดทนมาตั้งแต่เด็กได้ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องอดทน...” ซึ่งเพื่อนร่วมรุ่นวิชาชีพมีความคิดเห็นตรงกัน เกี่ยวกับการสอนที่เน้นการดูแลความสะอาดของสิ่งแวดล้อมมากกว่าทักษะการปฏิบัติทางการพยาบาล ดังคำสัมภาษณ์เพื่อนร่วมรุ่นท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...ช่วงที่ไปฝึกที่ศิริราชพวกเราไปฝึกเช็ดเตียง ทำไมเราต้องมาทำหน้าที่อย่างนี้ แต่พวกครูเน้นตรงนี้มาก สมัยนั้นวิชาพยาบาลเน้นความสะอาดพวกเราก็ต้องทำ...” และจากประสบการณ์ที่ท่านได้รับจากการศึกษาวิชาชีพในระดับปริญญาตรี เป็นประสบการณ์โดยตรงที่ทำให้รู้ว่าสิ่งที่นักศึกษาต้องการ และสิ่งที่อาจารย์พยาบาลควรกระทำคืออะไร ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...อันนี้คือประสบการณ์ที่เราได้เรียนรู้ว่า นักศึกษาต้องการอะไร ถ้าเราเป็นอาจารย์พยาบาล เราควรทำอย่างไร ถ้าทอดทิ้งนักศึกษา นักศึกษาจะเรียนรู้ได้ยาก และไม่ปลอดภัยกับผู้ป่วยด้วย...”

เนื่องจากการเรียนการสอนวิชาชีพการพยาบาลในขณะนั้นไม่ได้เน้นในเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำให้นักศึกษาโดยตรง แต่เนื่องจากบุคลิกลักษณะส่วนตัวของท่านที่เป็นคนกล้าแสดงออก ตัดสินใจดี เรียนดี รวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น จึงเป็นสิ่งสนับสนุนให้ท่านได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ ได้ฝึกทักษะในการเป็นผู้นำ การเป็นตัวแทนของกลุ่ม ความกล้าแสดงออก และความรับผิดชอบ โดยการได้รับความไว้วางใจจากเพื่อน ๆ ให้เป็นหัวหน้าชั้นในการเรียนวิชาชีพการพยาบาลมาตลอดหลักสูตรตั้งแต่ปีที่ 1-4 รวมทั้งได้ฝึกการทำงานเป็นทีม โดยการเป็นนักกีฬาบาสเกตบอลของรุ่นและสาขาพยาบาลศาสตร์ ดังคำสัมภาษณ์เพื่อนร่วมรุ่นวิชาชีพการพยาบาลส่วนใหญ่ที่ระบุว่า “...อาจารย์สมจิตเป็นคนทีกล้าแสดงออก ไม่เกียจงาน ตัดสินใจเร็ว เรียนดี เรียนเก่ง ท่านจึงได้รับการคัดเลือกจากเพื่อน ๆ ให้เป็นหัวหน้าชั้น และอาจารย์เป็นนักกีฬาบาสเกตบอลของคณะด้วย เพราะตัวเล็กและเป็นคนเร็ว...”

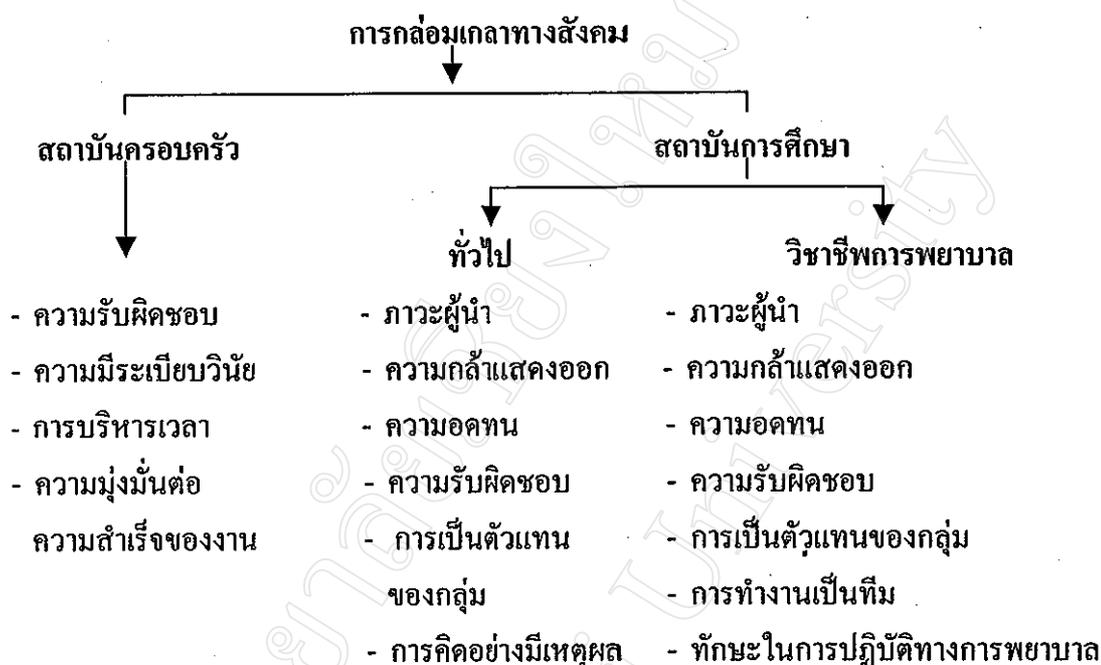
และท่านยังได้แสดงศักยภาพในการเป็นนักศึกษาที่มีความสามารถในด้านการศึกษา โดย การได้รับเกียรตินิยมอันดับที่ 1 และเหรียญทอง เมื่อจบการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลในระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งอาจารย์และเพื่อนร่วมรุ่นวิชาชีพ ดังคำสัมภาษณ์ของอาจารย์พยาบาลท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์สมจิตเป็นคนที่น่าในชั้นทุกคนและได้เกียรตินิยมเมื่อจบหลักสูตร...” เช่นเดียวกับคำสัมภาษณ์ของเพื่อนร่วมรุ่นท่านหนึ่งที่ระบุว่า “... ตลอดหลักสูตรอาจารย์สมจิตเขาจะได้เป็นที่ 1 และจบได้เกียรตินิยม และเหรียญทอง...”

ถึงแม้ว่าการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะสอนทักษะการปฏิบัติการพยาบาล แต่ยังไม่สามารถทำให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เห็นบทบาทที่เป็นอิสระของพยาบาล จนกระทั่งได้ศึกษาหลักสูตรการผดุงครรภ์เพิ่มเติมอีกเป็นระยะเวลา 6 เดือน จึงตระหนักในบทบาทอิสระและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้จริง เช่น ตรวจครรภ์ หรือทำคลอดได้ จึงเป็นการเสริมสร้างการตัดสินใจให้กับท่านด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เมื่อก่อนเรียนสูติแยกเมื่อจบพยาบาลแล้วไปเรียนสูติอีก 6 เดือน ยิ่งเรียนสูติรู้สึกว่ายากดี เริ่มเห็นบทบาทที่เป็นอิสระของพยาบาลมากขึ้น รู้สึกว่าเรารู้จริง เราสามารถตรวจครรภ์ได้ ทำคลอดได้ รู้สึกภูมิใจ มีความรู้สึกว่ายากดี เรียนสูติได้ใช้ความรู้มากที่สุด คล้าย ๆ กับไม่มี gap ระหว่างสิ่งที่เราเรียนมากับสิ่งที่เราปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญคือเราสามารถตัดสินใจได้บ้าง”

จะเห็นได้ว่า การกล่อมเกลาคที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา คือ ภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก การทำงานเป็นทีม การเป็นตัวแทนของกลุ่ม ความอดทน การคิดอย่างมีเหตุผล ความรับผิดชอบ และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นสิ่งสนับสนุนในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การกล่อมเกลาทงสังคมที่ได้รับจากสถาบันครอบครัว คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน ในขณะที่สถาบันการศึกษาสิ่งที่ได้รับ คือ ภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก ความอดทน ความรับผิดชอบ การเป็นตัวแทนของกลุ่ม การทำงานเป็นทีม การคิดอย่างมีเหตุผล และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นสิ่งส่งเสริมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1.

แผนภูมิที่ 1 การกล่อมเกลาทางสังคมที่ได้รับจากสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา

2. การมีแบบอย่างที่ดี

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การมีแบบอย่างที่ดีทั้งในการดำรงชีวิต การศึกษา และการปฏิบัติงาน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้กับศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยเฉพาะท่านได้รับแบบอย่างที่ดีมาโดยตลอดตั้งแต่ในวัยเด็ก ในช่วงการปฏิบัติงานด้านวิชาชีพการพยาบาล และการศึกษาต่อเนื่อง กล่าวคือ ในวัยเด็กเนื่องจากบิดาของท่านซึ่งเป็นผู้นำของครอบครัว มีบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นในเรื่องความขยัน มีความสามารถหลายอย่าง และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จึงทำให้ท่านได้รับแบบอย่างที่ดีดังกล่าวมาจากบิดาของท่าน ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...แต่เป็นคนที่ยขยันมาก เป็นแบบอย่างของคนที่มีความขยัน ลูก ๆ จึงได้ความขยันมาจากแต่ย์...” และเมื่อท่านไปศึกษาต่อในระดับมัธยมปีที่ 1-6 ที่อำเภอบ้านนาสารโดยอาศัยอยู่กับเพื่อนของบิดา ซึ่งมีบุคลิกลักษณะเป็นคนเอาจริงเอาจัง ขยัน ซื่อสัตย์ มัธยัสถ์ และตรงต่อเวลา จึงทำให้ท่านได้รับแบบอย่างที่ดีดังกล่าวมาจากเพื่อนของบิดาด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...พอจบป. 4 ต้องไปอยู่กับคุณลุง ประสงค์ ซึ่งเป็นเพื่อนของพ่อที่อยู่ใกล้โรงเรียนที่ตัวอำเภอ เพื่อที่จะเรียนหนังสือต่อ คุณลุงเป็นคนเอาจริงเอาจัง ขยัน ซื่อสัตย์ มัธยัสถ์ ตรงต่อเวลา ที่จึงได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาจากคุณลุงด้วย...” จากการได้รับแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีทั้งจากบิดาและเพื่อนของบิดาส่งผลให้ท่านเป็นคนมุ่งมั่น

ขยัน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เอาจริงเอาจัง ซื่อสัตย์ มัชยัสถ์ และตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์

สำหรับการปฏิบัติงานด้านวิชาชีพการพยาบาลที่ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาริบัติ บุคคลที่มีความสำคัญมากซึ่งเปรียบเสมือนพี่เลี้ยง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานของท่านมาโดยตลอดคือ Dr. Ruby Wilson ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาท่านแรก ของมูลนิธิโรคกีเฟลเลอร์ที่มาช่วยในการจัดตั้งหลักสูตร การทำระเบียบการต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนพยาบาลรามาริบัติในปี พ.ศ 2512 Dr. Wilson มีบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นคือมีความรู้ ความสามารถสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน คล่องแคล่ว ว่องไว เฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จึงเป็นแบบอย่างในเรื่องการทำงานบนพื้นฐานของความรู้ ทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางการแพทย์ การทุ่มเทในการทำงานอย่างจริงจัง และระบบการทำงานที่ดีให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...Dr. Wilson เป็นที่ปรึกษาและเป็นคนที่มื่อทธิพลต่อชีวิตของพี่มาก เหมือนกับเป็น *mentor* ท่านเป็นพยาบาลที่เก่ง ท่านพูดอะไรหมอฟัง มีความรู้ รู้จักแก้ปัญหา เวลาจะทำอะไรท่านจะ *list* ข้อดี ข้อเสียแล้วจึงตัดสินใจ เห็นลักษณะการทำงานมีการแก้ปัญหา ท่านคิดอะไรใหม่ ๆ ท่านดูคนใช้ละเอียด รู้สึกประทับใจว่าพยาบาลต้องเป็นแบบนี้ มีความรู้สึกที่เราโชคดีที่ได้เจอท่านเมื่อเราเพิ่งจบ และทำงานกับท่านมาตลอด...” ซึ่งผู้ร่วมงานของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ให้การยอมรับในเรื่องของการทุ่มเทในการทำงานอย่างจริงจังของ Dr. Wilson เช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...Dr. Wilson เป็นชาวอเมริกัน เป็น *advisor* ซึ่งได้รับเชิญโดยโรคกีเฟลเลอร์มาช่วยตอนที่เรามีการเริ่มตั้งโรงเรียนพยาบาล ท่านเป็นคน *energetic* ทุ่มเทเวลา กาย และใจให้กับงาน ทำงานไม่รู้จักเหน็ด ไม่รู้จักเหนื่อย คิดว่าอาจารย์สมจิตได้รับแบบอย่างมาจาก Dr. Wilson...”

และในช่วงการศึกษาต่อเนื่องในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเวเนซุเอลา ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากท่านมีอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก และท่านมีทัศนะส่วนตัวว่าการปฏิบัติการพยาบาลมีความสำคัญต่อวิชาชีพการพยาบาล สิ่งสำคัญคือไม่ว่าจะมีการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท หรือปริญญาเอก การปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะทำให้วิชาชีพมีความเจริญก้าวหน้า ถ้าหากการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกไม่ดี ส่งผลให้วิชาชีพการพยาบาลไม่ก้าวหน้าเช่นกัน ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...*clinical* คือหัวใจที่สำคัญ เราจะเรียนสูงอย่างไร เราทั้งตรงนี้ไม่ได้ ถ้าตรงนี้ไม่ดี ชาตินี้วิชาชีพเราไม่มีทางที่จะดีไปได้...” ดังนั้น จึงทำให้ท่านสนใจในการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก โดยกรรับแบบอย่างจากอาจารย์ที่ปรึกษาในเรื่องการให้ความสำคัญและมีความเชี่ยวชาญทางของการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกและการปฏิบัติงานด้วยเหตุผล เพื่อให้การ

ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกของท่านมีความเข้มแข็งขึ้น ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ตอนเรียนปริญญาโท อาจารย์ที่สอนชื่อ Dr. Joyce Passos เป็น Academic advisor และเขาเก่งทาง clinical เขาเขียนหนังสือ Clinical Nursing Pathophysiology จึงทำให้เราชอบทาง clinical ด้วย...” และเนื่องจากการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพต้องอาศัยพื้นฐานการวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาล จึงทำให้ท่านสนใจในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลในเวลาต่อมา

จึงกล่าวได้ว่า การเสริมสร้างที่ได้รับจากบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีตั้งแต่ในวัยเด็ก การปฏิบัติงานด้านวิชาชีพการพยาบาล และการศึกษาต่อเนื่อง ทำให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะที่โดดเด่นของแต่ละบุคคล นำมาเป็นแบบอย่างในการทำงาน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถแสดงศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มที่ จึงเห็นได้ว่า แบบอย่างที่ดีเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาก้าวหน้าด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การเสริมสร้างภาวะผู้นำที่ได้รับจากบุคคลที่เป็นแบบอย่าง

บุคคลที่เป็นแบบอย่าง	การเสริมสร้างภาวะผู้นำ
ช่วงวัยเด็ก บิดา เพื่อนบิดา	- ความขยัน - ความซื่อสัตย์ เอาจริงเอาจัง ตรงต่อเวลา มรรยาต์ ความขยัน
ช่วงการปฏิบัติงาน ครูคลินิก (Dr. Ruby Wilson)	- การทำงานบนพื้นฐานความรู้ - การทุ่มเทในการทำงานอย่างจริงจัง - ระบบการทำงานที่ดี - ทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาล
ช่วงการศึกษาต่อเนื่อง อาจารย์ที่ปรึกษา (Dr. Joyce Passos)	- ความสำคัญของการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก - การปฏิบัติงานด้วยเหตุผล

3. การพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาตนเองเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนมาจากความมุ่งมั่น ตั้งใจอย่างแท้จริง ประกอบกับบุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวที่โดดเด่นของท่านคือเป็นคนที่ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ รักการอ่านหนังสือ ขยัน ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ทำให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่ความเป็นผู้รอบรู้ มีความเชี่ยวชาญทั้งในด้านการปฏิบัติ การศึกษา และการวิจัยทางการแพทย์ โดยมีกระบวนการพัฒนาตนเองดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ ประเมินตนเอง และการวางแผนพัฒนา จากการศึกษาพบว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มีการวิเคราะห์และประเมินตนเอง เพื่อทราบข้อบกพร่องของตนเอง และเป็นการวางแผนในอนาคต จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ท่านมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และสร้างความมั่นใจให้กับตนเองทั้งในด้านการศึกษา การปฏิบัติ และการวิจัยทางการแพทย์ โดยการศึกษอย่างต่อเนื่องจนจบระดับปริญญาเอก กล่าวคือ ภายหลังจากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ท่านได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยเวเนซุเอลา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เรามาจากบ้านนอกภาษาอังกฤษไม่ดี ก็ขยันไปซื้อเทปมาฟัง คิดว่าเราต้องไปเรียนปริญญาโทให้ได้ เพราะว่าถ้าเราความรู้แค่นี้ไม่พอ และเราต้องไปเป็นอาจารย์ด้วย ต้องไปสอนนักศึกษา อย่างว่าแต่ไปสอนนักศึกษาเลย ทำเองยังไม่ปลอดภัย Dr. Wilson เป็นผู้แนะนำว่าต้องไปสอบชิงทุนร็อกกีเฟลเลอร์ ตัวเองซึ่งเป็นรุ่นน้องจึงมีโอกาสไปสอบ และสอบได้ไปเรียนที่อเมริกา...” โดยสิ่งที่ท่านได้รับจากการศึกษาในระดับปริญญาโท เป็นการเสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติทางการแพทย์ให้ท่านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก มีความจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องปฏิบัติการ รวมทั้งสามารถปฏิบัติได้ด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ไปเรียนที่เวเนซุเอลาเน้น *clinical* เน้น *advanced practice* เน้นวิทยาศาสตร์ค่อนข้างมาก และเห็นพยาบาลเข้า *conference* กับแพทย์ เขาออกความเห็น อ่านผล *lab, arterial blood gas, ECG* เป็น ตรวจร่างกายเป็น เราก็ว่าอาจารย์ที่นี้เก่งเก่งทางปฏิบัติ รู้จริง และเราก็ได้เรียนรู้จากที่เขาทำ ทำอย่างมีการใช้ความรู้ เพราะว่าเมืองไทยส่วนใหญ่สมัยก่อนทำงานจะเป็น *task oriented* คือทำงานให้เสร็จขึ้นไปฉีดยา อาบน้ำ ทำเตียง ดวงน้ำ ดวงปีศาจ รับคำสั่งแพทย์ เขียนสมุดเวร ส่งเวร *outcome* เป็นอย่างไรมันไม่ใช่เรื่องของพยาบาลเป็นเรื่องของหมอ...”

ต่อมาท่านได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาให้ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ที่มหาวิทยาลัยเวเนซุเอลา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนมาจากความมุ่งมั่น ตั้งใจ และผลงานจากการปฏิบัติงานของท่านซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ดังที่อดีตผู้บังคับบัญชาท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ด้วยเหตุผลที่เราได้เห็นถึงจุดมุ่งมั่นของอาจารย์สมจิตและงานที่ทำ ถึงแม้ว่าอาจารย์อายุ 40 แล้ว แต่ถ้าเทียบด้วยความรู้ขณะนี้อาจารย์มีความรู้มากกว่าปริญญาเอกที่มาจากเมืองนอก แต่สังคมเขารับต้องมีใบ *certificate* เลยคิดว่าควรได้รับการสนับสนุนให้ลาศึกษาต่อ และผมก็ได้เห็นผลงานและมีมือของอาจารย์สมจิต และเห็นชอบว่าท่านเป็นเพชรน้ำเอกที่น่าจะมีโอกาสสนับสนุนให้เรียนได้ อาจารย์จึงได้ไปเรียนเป็นคนแรกของภาควิชา...” สิ่งที่ท่านได้รับจากการศึกษาในระดับปริญญาเอกเป็นการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ และช่วยเสริมศักยภาพในการพัฒนาทฤษฎี โดยเฉพาะทฤษฎีทางการพยาบาล รวมทั้งการวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ทางการพยาบาล เพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เรารู้ว่าเรามีข้อจำกัดในบางเรื่อง โลกทัศน์เราไม่กว้างมันทำได้เฉพาะ *clinical nursing* เริ่มรู้ว่ามี *weak point* ในการวิจัย เรื่อง *theory development* เราจะต้องไปเรียนรู้สิ่งเหล่านี้มา เพราะว่าการสอนปริญญาเอกเขาผลิตมาเพื่อทำวิจัยพัฒนางานวิจัย เราถูกเตรียมมาอย่างดีสำหรับการวิจัยและการปฏิบัติ...” และสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้ท่านในเวลาต่อมา

3.2 การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และสามารถนำความรู้ไปปรับและประยุกต์ทั้งในด้านการปฏิบัติ และการศึกษาพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยท่านจะแสวงหาความรู้ตลอดเวลาแม้ในช่วงขณะปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพ และทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงเหตุผลของการตรวจวินิจฉัยและรักษา เพื่อสามารถถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องชัดเจนให้กับพยาบาล นักศึกษาพยาบาลรวมทั้งผู้ป่วย และท่านได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้านการอ่าน การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และที่สำคัญของการปฏิบัติกรพยาบาล คือ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง คือ เรียนรู้จากผู้ป่วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...อยู่ที่ *ward* ที่ต้องคอยแสวงหาความรู้ เวลาที่แพทย์ *round* อะไรที่พี่สนใจที่จะยืนอยู่ด้วย เพราะพี่จะได้เรียนรู้ด้วย เวลาหมอสั่ง *order* จะสงสัยว่าทำไมต้องทำแบบนั้น ต้องรู้เหตุผลทั้งหมดเพราะ 1. เราต้องอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจได้ 2. เราต้องอธิบายให้คนไข้เข้าใจได้ เราต้องสอน RN ซึ่งจบปริญญาตรี เวลาอยู่ในคลินิกจะหาความรู้ด้วยตนเอง พยายามเรียนในคลินิกตลอดเวลา ECG ก็เหมือนกัน เรารู้ *basic electrocardiogram* ดี เวลาอ่านเราต้องมาหัดในคลินิก เนื่องจากสมัยก่อนเขาไม่สอนพยาบาล แต่เขาสอนหมอ เพราะฉะนั้นเราต้องเรียนแบบนี้ และอยู่ในคลินิกมันเปิดอยู่แล้ว หนังสือก็มีอ่าน

สำคัญคือการอ่าน การเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความรู้สึกรู้ว่าต้องทำมาก และที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติการพยาบาล คือ เรียนจากผู้ป่วย...”

จากการที่ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ จึงทำให้ท่านมีการศึกษาหาความรู้ยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งในขณะที่ท่านศึกษาในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเวน ถึงแม้ว่าท่านมีพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ค่อนข้างดีอยู่แล้ว แต่ด้วยความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อให้เข้าใจและให้การปฏิบัติการพยาบาลที่ดีมีคุณภาพ เพราะการมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ดีจะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกได้ชัดเจน ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...การที่เราแข็งทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เราเข้าใจทาง *clinical* ได้มาก...” ดังนั้น ท่านจึงให้ความสนใจเกี่ยวกับวิชาวิทยาศาสตร์เป็นพิเศษ โดยการศึกษาเพิ่มเติม นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เนื่องจากเราสนใจวิทยาศาสตร์อยู่แล้ว เราก็อยากทำตรงนี้ให้แข็ง เพราะฉะนั้นตอนเรียนปริญญาโทก็ *take course* ที่เป็นวิทยาศาสตร์เยอะกว่าที่เขา *require* ไว้ในโปรแกรม *take anatomy, advanced anatomy, physiology* และเวลาเขาให้เลือกลงวิชาอะไรจะเลือกไปทางด้าน *patho, physio...*”

จึงกล่าวได้ว่า จากการที่ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองโดยการวิเคราะห์และประเมินตนเอง เพื่อให้รู้ถึงข้อบกพร่องของตนเอง พร้อมกับวางแผนพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจนกระทั่งจบปริญญาเอก สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้ท่าน

4. การได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการพยาบาล

จากการศึกษาพบว่า สถาบันการปฏิบัติงานทั้งภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี และองค์กรวิชาชีพการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ เช่น สภาการพยาบาล ได้ให้โอกาสในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลได้แสดงความสามารถ และศักยภาพในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการพยาบาลใน 2 ประเด็น คือ 1) การทำวิจัยด้านการปฏิบัติการพยาบาล และการศึกษาพยาบาล ร่วมกับทีมวิจัยทั้งในวิชาชีพเดียวกันและต่างสาขาวิชาชีพ 2) การปฏิบัติงานในบทบาทของผู้นำด้านการศึกษาพยาบาล การบริหารการพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล ซึ่งการทำงานดังกล่าวเป็นการ

เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถ ในด้านการวิจัยทางการพยาบาล จนทำให้เกิดความเชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งอ้างอิง ส่งผลให้ท่านได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การทำวิจัยทางการพยาบาล

4.1.1 การวิจัยด้านการปฏิบัติการพยาบาล จากการศึกษาพบว่า การวิจัยด้านการปฏิบัติการพยาบาลได้เสริมสร้างทักษะในการทำวิจัย การคิดวิเคราะห์และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการทำงานเป็นทีม ให้กับศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยภายหลังจากท่านจบการศึกษาระดับปริญญาโท ได้มีโอกาสแสดงความสามารถ และศักยภาพในการทำวิจัยด้านการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลที่หอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 ให้เป็นการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง ร่วมกับทีมวิจัยในหอผู้ป่วยดังกล่าว เพราะท่านมีแนวคิดว่าการปฏิบัติการพยาบาลที่ดีมีคุณภาพจำเป็นต้องใช้การวิจัยมาสนับสนุน ซึ่งการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงเป็นการปฏิบัติที่ต้องใช้แนวคิด ทฤษฎี การวิจัย และความรู้จากการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการบริการพยาบาลที่ดีมีคุณภาพ โดยการศึกษาวิจัยปัญหาของผู้ป่วยควบคู่กับประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎี ทำให้มีการนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ที่โน่นมี *advanced nursing* เราเรียน *physical assessment* เขาสอนตรวจร่างกายด้วย เราก็ต้องทำ และจากประสบการณ์การปฏิบัติงานโดยตรงกับผู้ป่วย จึงทำให้เรามีความสามารถที่จะรับอะไรได้ง่ายขึ้น เราเริ่มฟัง *heart rate* ฟัง *lung* เวลาหมอพูดอะไรเราจะเข้าใจ สามารถวินิจฉัยปัญหาได้ ซึ่งจะทำให้มีการเอาความรู้มาใช้ และทำงานอย่างมีเป้าหมาย ตอนจบปริญญาโททำงานวิจัยที่เป็นความรู้เพื่อ *improve* การปฏิบัติ เป็นการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ เช่น ทำ *urinary tract infection...*” ซึ่งผู้ร่วมงานในหอผู้ป่วยดังกล่าวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลให้ความสำคัญกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลให้เป็นการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง และประการสำคัญท่านได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงการนำเอาทฤษฎีไปปฏิบัติทางการพยาบาล และสอนให้พยาบาลมีการเรียนรู้และปรับปรุงงานอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ในทางปฏิบัติการพยาบาลให้รู้จักเอาข้อมูลทางคลินิกมาเป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยโรคและปัญหาของผู้ป่วย โดยการเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทฤษฎี และท่านได้พยายามกระตุ้นให้พยาบาลเรียนรู้ที่จะให้การปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง และที่สำคัญจะต้องมีคำถามอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นนักวิจัย จึงทำให้ได้รับความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดีจากผู้ร่วมงาน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์มีความตั้งใจอย่างแท้จริงในการที่จะให้การพยาบาลที่มีคุณภาพสูง เป็นการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง อาจารย์ใช้ข้อมูลทางคลินิกในการบ่งชี้ปัญหาของ

ผู้ป่วย มีการเชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน จึงทำให้เห็นภาพชัดเจน อาจารย์ไม่ทิ้งทางคลินิกเลยเพราะการทำตรงนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา สอนให้รู้จักคิด และมีคำถามอยู่ในใจตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งที่คอยกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน และสนใจที่จะค้นคว้าหาวิชาความรู้เรื่อยๆ การทำงานจึงเต็มไปด้วยความรู้และเหตุผล รวมทั้งมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ...” เช่นเดียวกับคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานอีกท่านที่ระบุว่า “...อาจารย์จะปลุกฝังให้เราต้องให้คุณภาพการพยาบาลที่ดี...” หรือคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานอีกท่านที่ระบุว่า “...อาจารย์ทำทุกอย่างที่ใช้กับคนไข้ เช่น การเก็บปัสสาวะ การใช้ *scalp vein* การใช้ *plaster* อาจารย์ฝึกให้เราควรทำอะไร ลองเก็บข้อมูล ลองทำวิจัย มันออกไปในแนวเชิงวิจัย...” และท่านได้นำสิ่งเหล่านี้ไปประยุกต์ในการสอนนักศึกษาในระดับปริญญาโทอีกด้วย

และที่สำคัญคือท่านได้ร่วมพัฒนาหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 ที่เริ่มเปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2517 โดยมีรองศาสตราจารย์ประคอง อินทรสมบัติ เป็นหัวหน้าหอผู้ป่วย (Clinical Associate; CLA) และศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เป็นอาจารย์ประจำหอผู้ป่วย (Teaching Associate; TA) ในขณะนั้น โดยเน้นในการพัฒนาคุณภาพการพยาบาล รวมทั้งเป็นหอผู้ป่วยสาธิตการนำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติในการพยาบาล รวมกันเป็นหอผู้ป่วยทางด้านการศึกษาและการวิจัยทางการพยาบาล ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของ *teaching research unit* ที่เป็นตัวอย่างให้กับหอผู้ป่วยอื่นในเรื่องของการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาล โดยมีที่ปรึกษาชื่อ Dr. Ines Durana ซึ่งเป็นพยาบาลชาวโคลัมเบีย คั้งที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “... พอกลับมาจากเรียนปริญญาโทได้ย้ายไปอยู่ ward med หญิง เริ่มพัฒนาและเรียก ward นี้ว่า *teaching research unit* โดยมีที่ปรึกษาเป็นพยาบาลชาวโคลัมเบียชื่อ Dr. Ines Durana...” และการพัฒนาหอผู้ป่วยดังกล่าวได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้บังคับบัญชา อาจารย์พยาบาล พยาบาลวิชาชีพ และผู้ช่วยพยาบาลในหอผู้ป่วยดังกล่าว เพราะทุกท่านมีแนวคิดตรงกันว่า ศาสตราจารย์ ดร.สมจิต หนูเจริญกุล มีความต้องการที่จะพัฒนาหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 ให้เป็นหอผู้ป่วยตัวอย่างในเรื่องของการปฏิบัติการพยาบาลที่สามารถปฏิบัติได้จริง คั้งคำสัมภาษณ์ของอดีตผู้บังคับบัญชาท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์สมจิตมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา *service* ให้เป็นรูปธรรมในด้านของการปฏิบัติการพยาบาลที่ดี เพื่อเป็น *model* ให้กับหอผู้ป่วยอื่น โดยได้ไปทำในหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1...” และคำสัมภาษณ์ของอาจารย์พยาบาลท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์สมจิตไปพัฒนา ward ผู้หญิงเป็น *teaching research unit* และได้ไปพัฒนา ward นั้นด้วยกัน ทำโครงการที่จะพัฒนา ward ให้เป็น ward ที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ของนักศึกษา เน้นการ *implement* ในเรื่องของความรู้ไปใช้ในคลินิก...” เช่นเดียวกับผู้ร่วมงานอีกท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์สมจิตได้ริเริ่มที่จะพัฒนาหอผู้ป่วยนี้ให้เป็นหอผู้ป่วยทางด้านการศึกษาและการวิจัยทางด้านการพยาบาล โดยมีสิ่งกระตุ้นมาจาก

การที่อาจารย์ได้คลุกคลีทั้งทางด้านการสอน และการเข้าร่วมสัมมนาในวิชาการพยาบาลของ นักศึกษาพยาบาลที่มีความตั้งใจในการที่จะให้การพยาบาลที่ดี มีประสิทธิภาพแก่ผู้ป่วยและครอบครัว อาจารย์คิดว่าความตั้งใจเหล่านี้ควรจะนำมาปฏิบัติให้เห็นจริง จึงได้วางแผนที่จะจัดตั้งหน่วย การสอนและการวิจัยทางการพยาบาลในหอผู้ป่วยนี้...”

นอกจากนี้ภายหลังจากท่านจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ท่านได้ให้ความสำคัญใน การทำวิจัยเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ทางการพยาบาล เพราะท่านมีแนวคิดที่ว่า วิชาชีพการ พยาบาลจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทางการพยาบาลเพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจศาสตร์ทางการพยาบาล และ เป็นสิ่งสนับสนุนในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมวิชาชีพอื่น ซึ่ง การได้มาขององค์ความรู้ทางการพยาบาลนั้นสามารถกระทำได้โดยการทำวิจัย และคนที่จบปริญญา เอกกลับมาจะต้องทำวิจัย และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล ดังที่ท่านได้ให้ สัมภาษณ์ไว้ว่า “...จบ Ph.D. กลับมาโลกทัศน์กว้างขึ้น ความเข้าใจในศาสตร์ของตัวเองชัดเจน และ รู้ว่าเราไม่มี *body of knowledge* อยู่ไม่ได้ คนจบ Ph.D. ต้องมาทำวิจัยและสร้างองค์ความรู้ โดย องค์ความรู้ใหม่ที่เรากำลังสร้างเป็นองค์ความรู้ที่เป็น *holistic* และบูรณาการบทบาทของพยาบาลให้ ขยายออกไป ถ้าเราทำแค่ *practice* โดยไม่มีความรู้ *practice* ไม่ก้าวหน้า เพราะฉะนั้นที่เชื่อใน *nursing practice* แต่เราจะทำอย่างไรที่จะ *support* ให้ *nursing* เราก้าวหน้า นั่นคือ เราต้องทำวิจัย ซึ่งเราทำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติวิชาชีพ...”

4.1.2 การวิจัยด้านการศึกษาพยาบาล จากการศึกษาพบว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษาพยาบาลใน 2 ประเด็น คือ 1) การเรียนการสอน 2) การเขียนตำราทางการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งบทความ วิชาการทางการพยาบาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ช่วยส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการ พยาบาลให้ท่าน โดยการเสริมสร้างทักษะในการทำวิจัย การคิดวิเคราะห์และนำผลการวิจัยไปใช้ และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำด้านการวิจัยทางการ พยาบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.2.1 การเรียนการสอน การได้มีโอกาสทำงานด้านการเรียนการสอนที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นการเสริมสร้างศักยภาพ ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัยทางการพยาบาลให้กับลูกศิษย์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งบุคคล อื่นที่สนใจในการทำวิจัยทางการพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนในระดับปริญญาเอก ทำให้ ท่านตระหนักในความรับผิดชอบของการเป็นครูที่ดี และเห็นความสำคัญของการพัฒนาการวิจัย เพื่อนำไปสู่การสร้างนักวิจัย นักวิชาการที่มีความรอบรู้ ความสามารถทางการวิจัย เพื่อพัฒนาและ สร้างองค์ความรู้ทางการพยาบาล ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...การที่พี่สอนนักศึกษาปริญญา

เอกทำให้เรารู้ว่า พันธกิจของเราอยู่ที่การวิจัย และเห็นว่าการวิจัยต้องมีการพัฒนาอีกเยอะ เราต้องช่วยกันทำ ช่วยกันศึกษา เราต้องสร้างคนให้เป็น scholar ให้เป็นนักวิชาการ ..." นอกจากนี้การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอกทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ท่านได้อ่านงานวิจัยมากขึ้น ส่งผลให้ท่านมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถตรวจสอบ วิเคราะห์ผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้ดี และทำให้เกิดความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการพยาบาลในเวลาต่อมา

สำหรับประเด็นในเรื่องของความสนใจในการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาซึ่งท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากการศึกษาพบว่า สิ่งที่ท่านได้รับจากการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปริญญาเอก เป็นการเสริมสร้างให้ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเชี่ยวชาญในเรื่องทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม ดังนั้น ในการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการดูแลตนเองมาประยุกต์ในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เบาหวาน และมะเร็งที่ได้รับการฉายรังสีรักษา โดยท่านจะพัฒนางานวิจัยในลักษณะที่เป็นโครงการใหญ่ และให้นักศึกษาเลือกทำเรื่องที่สนใจภายใต้โครงการนั้น รวมทั้งมีการทำวิจัยร่วมกับทีมวิจัยในสาขาเดียวกันและต่างสาขาวิชาชีพ เพื่อให้ผลการวิจัยประยุกต์ได้หลากหลายสาขาวิชาชีพ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความช่วยเหลือในการทำวิจัย รวมทั้งเป็นการฝึกการทำงานเป็นทีมให้กับท่านด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า "... พี่จะคุมนักศึกษาที่ทำ self care โดยกำหนดทิศทางการวิจัย สร้างโครงการใหญ่ ๆ แนะนำให้นักศึกษาทำในส่วนย่อย และทำวิจัยร่วมกับต่างสาขาวิชาชีพ เช่น กลุ่มรังสีวิทยา..."

และในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา ท่านได้ช่วยพัฒนาความสามารถในการศึกษา ค้นคว้า รวมทั้งการเขียนวิทยานิพนธ์ให้กับนักศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยการมอบหมายให้นักศึกษาเลือกศึกษาผู้ป่วยที่มีปัญหาภายใต้โครงการวิจัยที่ท่านพัฒนาขึ้นซึ่งเป็นโครงการใหญ่ และให้การพยาบาลเฉพาะรายภายใต้ความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำหอผู้ป่วยแต่ละแผนกการพยาบาล ซึ่งจะเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ และวิจัยทั้งอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา นอกจากนี้ท่านยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำวิจัย โดยการชี้แนะ อธิบายกรอบ ทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ในการทำวิจัย เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำวิจัย ใช้กลวิธีที่ทำให้นักศึกษามีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้งานวิจัยของนักศึกษามีคุณภาพและสำเร็จในระยะเวลาที่รวดเร็ว ดังคำสัมภาษณ์ของลูกศิษย์ระดับปริญญาโทท่านหนึ่งที่ระบุว่า "...อาจารย์เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เป็นผู้ใกล้ชิด พยายามชี้แนะขั้นตอนการทำ อธิบายทฤษฎี กรอบที่เราจะใช้ในการทำวิจัย ซึ่งเราเป็นนักเรียนจะมีปัญหาตรงนี้..." หรือคำสัมภาษณ์ของลูกศิษย์ระดับปริญญาโทอีกท่านที่ระบุว่า "...อาจารย์เป็น major advisor ตอนทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งทำเป็นกลุ่มทั้งหมด 4 คน และอยู่ภายใต้ project ของอาจารย์

อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีในแง่ของครูผู้จะไถ่เด็กนักศึกษาที่ยังไม่เคยทำวิจัยมาก่อนให้ทำวิจัยเป็น และมีทัศนคติที่ดี อาจารย์ทำให้วิทยานิพนธ์ของนักศึกษามีคุณภาพมากขึ้น และรวดเร็วขึ้น...” ในขณะที่ลูกศิษย์ระดับปริญญาเอกท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...งานวิจัยของอาจารย์จะมีขอบเขตที่ชัดเจน ก่อนข้างเฉพาะและลงลึก จะออกมาเป็นรูปใหญ่ และนักศึกษาทำภายใต้เรื่องของอาจารย์ อาจารย์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่เป็นพี่เลี้ยง อาจารย์ทำวิจัยกับนักศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และได้ประสบการณ์...” และเพื่อให้ผลงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษามีคุณภาพ ดังนั้น ท่านจึงทำวิจัยโดยให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยด้วยทุกครั้ง ดังผู้ร่วมงานท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...ลักษณะงานของอาจารย์ที่เป็นอาจารย์บัณฑิตศึกษา ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก คือ อาจารย์ต้องควบคุมวิทยานิพนธ์ เพราะฉะนั้นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ดูแลวิทยานิพนธ์นักศึกษาได้ ต้องทำวิจัยเองด้วย และอาจารย์ได้ทำวิจัยในลักษณะที่จะให้นักศึกษาได้เข้ามาทำวิจัยด้วย...” และจากการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำให้ท่านมีลูกศิษย์ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการดูแลตนเองมากมาย ดังรายละเอียดในภาคผนวก ข

4.1.2.2 การเขียนตำราการพยาบาล จากข้อมูลที่รวบรวมได้พบว่ามีศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นว่าวิชาชีพการพยาบาลจำเป็นต้องมีตำราทางการพยาบาล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำมาปรับ และประยุกต์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาล และการศึกษาพยาบาลให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยท่านได้รวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 1 รวมทั้งผลงานวิทยานิพนธ์ในเรื่องการใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม เพื่อนำไปเขียนตำราทางการพยาบาล ซึ่งท่านเป็นบรรณาธิการของตำราดังกล่าวด้วย ดังรายละเอียดในภาคผนวก ข ตำราที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย คือ การพยาบาลทางอายุรศาสตร์เล่ม 1-4 และการดูแลตนเอง: ศาสตร์และศิลปะทางการพยาบาล จากการศึกษาพบว่า ท่านได้เน้นเรื่องการดูแลตนเองและทำเรื่องการดูแลตนเองมาโดยตลอดทั้งการทำวิจัยและการเขียนตำรา จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ท่านมีความสนใจในเรื่องการดูแลตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล โดยการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องการดูแลตนเอง ตามแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของท่านดังที่กล่าวมาแล้ว ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...พอจบปริญญาโทที่มีความรู้สึกว่าจะ วิชาชีพเราต้องมีตำราให้นักศึกษา ให้พยาบาลได้อ่าน เลยมาเขียนหนังสือการพยาบาลทางอายุรศาสตร์ โดยใช้ข้อมูลจากการปฏิบัติงานบนคลินิก ซึ่งสอดคล้องกับงานที่เราทำ พอจบปริญญาเอกก็ทำวิจัยเกี่ยวกับ *self care* และที่ก็เขียนหนังสือเรื่อง *self care* ด้วย...” ซึ่งในการเขียนตำราทางการพยาบาลได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทีมวิจัยทั้งที่เป็นอาจารย์พยาบาล พยาบาล

วิชาชีพ ดังคำสัมภาษณ์ของพยาบาลวิชาชีพท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...จากการปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย อายุรกรรมหญิง 1 ได้นำไปสู่การเขียนตำราการพยาบาลทางอายุรศาสตร์ทั้ง 4 เล่ม และตัวเองก็มี ส่วนร่วมในการเขียนด้วย โดยมีที่มาจากการใช้ตัวอย่างผู้ป่วย เขียนตามปัญหา ทำ conference และ journal club ข้อมูลอาศัยบนคลินิกทั้งหมด โดยสอดคล้องกับผู้ป่วยเข้าด้วยกัน...” หรือจากคำสัมภาษณ์ของอาจารย์พยาบาลท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์ทำ self care และพัฒนา ความรู้ทางการดูแลตนเองจนกระทั่งทำให้คนอื่นเขารู้ว่า อาจารย์สมจิตคือ self care ทำวิจัย เรื่อง self care และท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับ self care ด้วย...”

นอกจากนี้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลได้เขียนบทความวิชาการทางการพยาบาลไว้มากมาย ดังรายละเอียดในภาคผนวก ข

4.2 การปฏิบัติงานในบทบาทผู้นำ จากการศึกษาพบว่า การได้มีโอกาสทำงานในบทบาท ผู้นำทั้งด้านการศึกษา และการบริหารการพยาบาล เป็นการเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำ และความ กล้าแสดงออก ให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล โดยในภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทย ศาสตร์ โรงพยาบาลรามารินทร์ ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการประจำหลักสูตร ดุษฎีบัณฑิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ถึงปัจจุบัน ประธานกรรมการหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ถึงปัจจุบัน รองหัวหน้าภาควิชาพยาบาลศาสตร์ ฝ่ายวิชา การและวิจัย (พ.ศ. 2536-2540) บรรณาธิการของวารสารพยาบาลศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึง ปัจจุบัน ที่ปรึกษาคณะกรรมการวิจัย ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ (พ.ศ. 2541-2544) และเป็น รักษาการคณบดีสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (1 ตุลาคม 2540 ถึง 30 กันยายน 2542)

นอกจากนี้ท่านได้มีโอกาสปฏิบัติงานในบทบาทของผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล โดยการใช้ความสามารถพิเศษที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการพยาบาลในการชี้แนะให้ บุคคลอื่นให้ความร่วมมือในการทำวิจัยทางการพยาบาลได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในองค์กรวิชาชีพ การพยาบาล คือ สภาการพยาบาล ท่านได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่ปรึกษา วิทยากร และตัวแทน พยาบาลของประเทศไทย ในการประชุมและสัมมนาเกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาล และการวิจัยทาง การพยาบาลโดยใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็มทั้งในและต่างประเทศ Board of Director ของ International Orem's Society (IOS) (พ.ศ. 2532-2541) ประธานคณะกรรมการวิจัยทางการ พยาบาลแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงปัจจุบัน บรรณาธิการร่วมของ International Journal of Nursing Practice Blackwell Science ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ถึงปัจจุบัน รวมทั้งเป็นบรรณาธิการวารสาร วิจัยทางการพยาบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึงปัจจุบัน ที่สำคัญคือท่านเป็นประธานฝ่ายประเทศไทยใน การจัดประชุม The 6th International Self Care Deficit Nursing Conference ที่กรุงเทพมหานคร ใน

วันที่ 11-13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์วิชาการพยาบาล เกี่ยวกับเรื่องการดูแลตนเองระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมจากนานาชาติ โดยมีผู้ร่วมเข้าประชุมทั้งที่เป็นคนไทยและต่างประเทศ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า "...ที่ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับ *self care* ใน 10 ปีที่ผ่านมา ได้ทำ *meta analysis* เพื่อเสนอในที่ประชุม *self care* โดยจัดที่โรงแรม อิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 11-13 กุมภาพันธ์ 2543 และมีชาวต่างประเทศหลายคนเข้าร่วมประชุมด้วย..." ซึ่งการจัดประชุมดังกล่าวได้รับการยอมรับในความสามารถของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลจากผู้เข้าร่วมประชุมเป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมประชุมท่านหนึ่งที่ระบุว่า "...ทุกคนที่มาประชุมมีความประทับใจมากและชื่นชมว่าอาจารย์เป็นตัวแทนของพยาบาลไทยที่มีส่วนที่จะพัฒนาวิชาชีพ สร้างองค์ความรู้ให้กับวิชาชีพ ได้เรียนรู้ มีการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน และยังเสนอให้อาจารย์ตีพิมพ์ผลงานด้วย..."

จึงกล่าวได้ว่า จากการได้มีโอกาสทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการพยาบาล และนำผลการวิจัยไปประยุกต์เพื่อปรับปรุงคุณภาพการพยาบาล เป็นการช่วยเสริมสร้างทักษะในการทำวิจัย การคิดวิเคราะห์และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมทั้งการทำงานเป็นทีมให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ในขณะที่การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพยาบาล เช่น การใช้ผลการวิจัยในการเขียนตำราทางการพยาบาล รวมทั้งบทความทางวิชาการ หรือการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ท่านต้องรับผิดชอบในการควบคุมวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ซึ่งส่งเสริมให้ท่านเพิ่มพูนทักษะในการ ทำวิจัย การคิดวิเคราะห์ผลงานวิจัย ความเป็นครู ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างโครงการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพการพยาบาล นอกจากนี้การเป็นผู้นำทั้งในด้านการบริหารการพยาบาล การศึกษาพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล ได้ช่วยเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลเป็นอย่างมาก

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล เริ่มมาตั้งแต่ในวัยเด็ก วัยการศึกษา และวัยทำงาน โดยมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำซึ่งประกอบด้วย 1) การกล่อมเกลாத่างสังคม โดยจากสถาบันครอบครัวได้เสริมสร้างความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน ในขณะที่สถาบันการศึกษาได้เสริมสร้างภาวะผู้นำ ความอดทน การทำงานเป็นทีม การเป็นตัวแทนของกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก การคิดและปฏิบัติด้วยเหตุผล และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล 2) การได้รับแบบอย่างที่ดีในเรื่องความขยัน ความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา จากบิดาและเพื่อนของบิดา การทำงานด้วยเหตุผลและมีระบบ รวมทั้งทักษะในการแก้ปัญหาทางการ

พยาบาลจากอาจารย์ที่ปรึกษาและครูคลินิก 3) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาระดับปริญญาเอก 4) การได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการพยาบาลทั้งด้านการสอน การเขียนตำราทางการพยาบาล รวมทั้งบทความวิชาการทางการพยาบาล และการเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ซึ่งวิธีดังกล่าวได้ร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาไปสู่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้ท่าน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 สรุปการพัฒนาสู่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์
ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลจะประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ แต่ท่านก็ประสบกับอุปสรรคบางประการ จากการที่ท่านไม่ได้ย่อท้อ และกล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคเหล่านั้น รวมทั้งหาแนวทางแก้ไข จึงทำให้มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการวิจัยทางการแพทย์ต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

จากการศึกษาพบว่า ในทัศนะของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ไม่เด่นชัด ซึ่งที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นอุปสรรคทางด้านวิชาการ โดยมีประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ ความชัดเจนของศาสตร์ทางการแพทย์ ทักษะการใช้ทฤษฎีการพยาบาล และความชัดเจนของการผลิตในระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความชัดเจนของศาสตร์ทางการแพทย์ เนื่องจากทีมสุขภาพอื่นมีความเข้าใจในศาสตร์ทางการแพทย์ที่ไม่ดี ประกอบกับวิชาชีพการพยาบาลยังไม่เป็นที่ยอมรับของวิชาชีพอื่นเท่าที่ควร และผลงานการวิจัยทางการแพทย์ยังมีจำนวนไม่มากนัก รวมทั้งวิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะที่ต้องให้การพยาบาลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งการทำวิจัยที่เกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลจำเป็นต้องใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสามารถที่จะศึกษาได้ละเอียดถึงความต้องการของผู้รับบริการและความชัดเจนของศาสตร์ทางการแพทย์ที่เป็นของคนไทยที่จะแสดงให้เห็นให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย ในขณะที่วิชาชีพอื่น เช่น แพทย์ จะให้ความสำคัญในเรื่องการวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยด้านการแพทย์ ดังนั้น เมื่อมีการขอทุนสนับสนุนการทำวิจัยทางการแพทย์จึงไม่ค่อยได้รับการพิจารณา และเห็นความสำคัญจากทีมสุขภาพอื่นเท่าที่ควร ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลได้พยายามอธิบาย และส่งเสริมให้พยาบาลมีการทำวิจัย รวมทั้งเผยแพร่ผลงานวิจัยดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้ทีมสุขภาพอื่นเข้าใจศาสตร์ทางการแพทย์ที่เป็นของคนไทย และที่สำคัญคือทำให้พยาบาลเข้าใจและให้การปฏิบัติการพยาบาลที่ดีแก่ผู้รับบริการด้วย ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เนื่องจากคนบางคนคิดว่าการวิจัยคือ *experimental research* อย่างเดียว อย่างเช่นเราอยู่ในคณะแพทย์ เขาจะมองการวิจัยเป็น *science พวก biology* วิจัยทางการแพทย์เป็นหลัก แต่วิชาชีพการพยาบาล ศาสตร์ทางการแพทย์มีลักษณะเป็น *holistic เป็น intregation* ของ *bio, physio, social* บางครั้งต้องใช้วิธีการเชิงคุณภาพจึงจะทำให้รู้ในส่วนลึก แต่จำเป็นต้องรู้เชิงปริมาณเพราะนั่นเป็นสิ่งที่เป็นกระแสหลัก และเป็นสากลเสียส่วนใหญ่ เพราะเป็นโลกของ

วิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งต้องใช้เวลาในการอธิบายสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจเวลาพิจารณาทุนวิจัยให้พยาบาล และให้คนอื่นเข้าใจศาสตร์ของพยาบาลว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ โดยการที่พยาบาลต้องมีผลงานที่ดี มีการตีพิมพ์เผยแพร่ให้คนอื่นเข้าใจ และรับรู้ถึงองค์ความรู้ทางการพยาบาล เพราะว่าองค์ความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ bio อาจจะเหมือนกันทั่วโลก แต่ประสบการณ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตที่พยาบาล concern ของคนไทยไม่เหมือนกัน มีภูมิปัญญาของคนไทยที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมซึ่งเป็นของคนไทย เพราะฉะนั้นตรงนี้พยาบาลต้องช่วยกันทำ ซึ่งการที่ที่จะไปอธิบายให้คนอื่นฟังมันไม่เท่ากับสิ่งที่พยาบาลทำออกมาแล้วตีพิมพ์ว่าความรู้ทางการพยาบาลที่วิจัยออกมาเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้พยาบาลเข้าใจคนไข้มากขึ้น ให้การปฏิบัติการพยาบาลและช่วยเหลือคนไข้ได้ดีขึ้นด้วย...”

2. ทักษะการใช้ทฤษฎีการพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเรียม ซึ่งเป็นทฤษฎีการพยาบาลที่ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ แต่เนื่องจากวิชาชีพการพยาบาลในช่วงปี พ.ศ. 2531 ยังไม่มีการนำทฤษฎีการพยาบาลมาใช้อย่างแพร่หลาย รวมทั้งบุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการนำทฤษฎีการดูแลตนเองมาปฏิบัติ ซึ่งท่านได้พยายามอธิบาย แปลเอกสาร และนำเสนอทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเรียม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้าใจและนำมาปฏิบัติได้ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เนื่องจากการนำทฤษฎีการพยาบาลของโอเรียมรวมทั้งศาสตร์ทางการพยาบาลมาใช้ เป็นสิ่งใหม่ เพราะยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทย ซึ่งพี่ก็พยายามที่จะนำเสนอทฤษฎีดังกล่าวให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ในภาควิชาพยาบาลศาสตร์ นักศึกษา หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ในหอผู้ป่วย และพี่ได้แปลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีดังกล่าวให้เป็นภาษาไทย เพื่อให้บุคลากรพยาบาลได้อ่านด้วย...”

3. ความชัดเจนของการผลิตในระดับบัณฑิตศึกษา เนื่องจากความชัดเจนของการผลิตในระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทยไม่เด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการระบุอย่างชัดเจนถึงผลลัพธ์ที่ต้องการระหว่างการเป็นนักวิจัยทางการพยาบาลหรือนักปฏิบัติทางการพยาบาล จึงทำให้มีความสับสนเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำวิจัย จึงทำให้การทำวิทยานิพนธ์โดยภาพรวมยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลได้ให้ทัศนะไว้ว่า ควรจัดหลักสูตรให้มีความชัดเจน กล่าวคือหลักสูตรแผน ก เป็นหลักสูตรที่ผลิตคนเพื่อให้เป็นนักวิชาการขั้นต้น เพื่อที่จะไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก จึงมุ่งเน้นการสร้างนักวิชาการที่มีความรอบรู้ และความสามารถในการทำวิจัย ในขณะที่หลักสูตรแผน ข เป็นหลักสูตรที่ผลิตคนเพื่อให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้นจึงต้องมีการทำงานร่วมกันทั้ง 2 หลักสูตร เพื่อให้งานวิจัยมีผลต่อการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาล

อย่างแท้จริง และให้คนที่จบปริญญาเอกมาเป็นแกนหลักในการทำวิจัย เพื่อช่วยพัฒนาการวิจัยทางการพยาบาล ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...หลักสูตรปริญญาโทขณะนี้ยังไม่ชัดเจนว่าจะผลิตคนไปทำอะไร เพราะการผลิตคนไปสร้างองค์ความรู้กับปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงผลิตไม่เหมือนกัน ที่ว่าต้องตกลงกันให้ได้ว่าปริญญาโทแผน ก เป็นแผนที่มีวิทยานิพนธ์ เราจะเตรียมคนไปเป็นนักวิชาการขั้นต้น เพื่อที่จะไปสร้างองค์ความรู้ต่อปริญญาเอก สำหรับหลักสูตรแผน ข ผลิตสำหรับการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง คือให้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาล แต่หลักสูตรแผน ข ทางคลินิกขณะนี้ทำไม่ได้ เพราะมหาวิทยาลัยถูกครอบงำ พอเป็นบัณฑิตศึกษาจะต้องวิชาการ เขาคิดแต่วิชาการอย่างเดียว ไม่ได้คิดการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง จึงเกิดหลักสูตรสภาการพยาบาลขึ้นมาเมื่อปริญญาโทไม่ ชัดเจนว่าจะเอาอะไรกันแน่ บางคนอยากเป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ต้องมานั่งทำวิทยานิพนธ์ซึ่งมันไม่จบสักที จริง ๆ แล้วเขาต้องการเป็นนักปฏิบัติ แต่ต้องใช้วิจัยเป็น อานงานวิจัยเป็น ทำวิจัยเล็ก ๆ ได้ ซึ่งอันนี้เราต้องมีการพัฒนาอีกมาก แต่ว่าคน ๆ เดียวทำทั้งการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง ทำทั้งวิจัย ที่ว่าเป็นไปไม่ได้ เราควรแบ่ง แล้วทำงานร่วมกันเพื่อให้งานวิจัยนั้นมี *impact practice* จะเป็นสิ่งที่ดี ที่รู้สึกว่าจะในอาชีพของเราตรงนี้ไม่ค่อยชัดเจน มันถึงไปไม่ค่อยได้ งานวิจัยโดยภาพรวมก็ไม่ค่อยจะดี ยังไม่ถึงเป้าหมาย แต่ว่ามันจะดีได้ต่อเมื่อคนที่จบปริญญาเอกกลับมาแล้วช่วยตรงนี้...”

จากอุปสรรคที่เกิดขึ้นศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ไม่ได้ย่อท้อ แต่กลับหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการวิจัยทางการพยาบาล เพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมวิชาชีพอื่น แม้ว่าจะต้องทำงานมากขึ้นก็ตาม จึงทำให้ท่านมีความพยายามในการพัฒนาการวิจัยทางการพยาบาลต่อไป ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล โดยผู้ร่วมงานทั้งที่เป็นผู้บังคับบัญชา อาจารย์พยาบาล และพยาบาลวิชาชีพทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จึงทำให้ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการวิจัยทางการพยาบาลต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ร่วมงานท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์ไม่ได้ย่อท้อในปัญหาและอุปสรรค จึงทำให้งานเดินไปข้างหน้าได้เป็นอย่างดี...”

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาการพัฒนาระบบผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

ผลการศึกษาพบว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ให้ความสำคัญกับการวิจัยทางการแพทย์เป็นอย่างมาก เพราะท่านมีแนวคิดว่าการวิจัยทางการแพทย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ทางการแพทย์ เพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพทางการแพทย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมวิชาชีพอื่น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวไว้ว่าการวิจัยทางการแพทย์ช่วยพัฒนาวิชาชีพทางการแพทย์ กล่าวคือ การวิจัยทางการแพทย์จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ และการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการวิจัยทางการแพทย์ รวมทั้งทำให้เกิดแนวคิดทฤษฎีการพยาบาล และช่วยพัฒนาทฤษฎีการพยาบาลให้มีความชัดเจนมากขึ้น (Fawcett, 1978)

สิ่งสนับสนุนที่ทำให้ท่านให้ความสำคัญกับการวิจัยทางการแพทย์ อาจเกิดมาจากการที่ท่านได้มีโอกาสไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยเวเนซุเอลา ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2527-2531 ซึ่งทำให้ท่านพบเห็นการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ผลการวิจัย สิ่งนี้จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ท่านนำความรู้ และประสบการณ์ทางการแพทย์จากต่างประเทศ มาพัฒนาการวิจัยทางการแพทย์ในประเทศไทย

สำหรับภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มีความคิดว่า นักวิจัยทางการแพทย์ทุกคนสามารถเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ได้ แต่สมควรต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาเอก เพื่อเสริมศักยภาพในการพัฒนาองค์ความรู้ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องที่เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ระบุว่า การศึกษาในระดับปริญญาเอกเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาทฤษฎี และสร้างนักวิชาการที่มีความรอบรู้ ความสามารถในการวิจัย เพื่อมาพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ทางการแพทย์ (งานนโยบายและแผน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540)

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร.สมจิต หนูเจริญกุล

ผลการศึกษาพบว่า วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วเป็นไปตามแนวคิดที่กล่าวไว้ว่าต้องอาศัยกระบวนการหลายวิธีการ คือ การกล่อมเกลாதองศาสูง การมีแบบอย่างที่ดี การพัฒนาตนเอง และการได้มีโอกาสทำงาน โดยแต่ละวิธีเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ภาวะผู้นำด้าน

การวิจัยทางการพยาบาล (แผนภูมิที่ 3) ซึ่งคล้ายกับการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการศึกษา พยาบาล วิชาชีพการพยาบาล การบริการพยาบาล และการบริหารการพยาบาลในประเทศไทย พบว่า ทุกท่านมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยอาศัยกระบวนการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (จันทร์เพ็ญ จันทร์แก้วแร่, 2541; นิภา มีเครือรอด, 2542; เบญจมาศ บุญรับพ่ายพ, 2539; วรพรรณ ทองสง, 2539) ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายในแต่ละวิธีการดังนี้

2.1 การกล่อมเกลாதาสังคม ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่ศาสตราจารย์ ดร.สมจิต หนูเจริญกุล ได้รับจากสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล (แผนภูมิที่ 1) โดยมีปัจจัยสนับสนุนมาจาก บุคลิกลักษณะส่วนตัว ประกอบกับสิ่งแวดล้อมภายในบ้านของท่าน คือ การอบรมเลี้ยงดูที่อบอุ่น มีการแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ จึงช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหาร เวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน สอดคล้องกับการศึกษาของกรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์ (2529 อ้างใน วรพรรณ ทองสง, 2539) ที่กล่าวว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ใช้วิธีการเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ และมีการควบคุมที่ดีพอสมควร จะทำให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีระเบียบวินัย สามารถพึ่งตนเองได้ และปรับตัวได้ดีเมื่อเติบโตขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมภายในครอบครัวมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือ เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีส่วนร่วม และหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้าน จะเรียนรู้ได้ดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ไม่มีหน้าที่ รับผิดชอบ (ชาญชัย อาจิมสมาจาร, 2532)

การที่ท่านมีผลการเรียนที่ดีเยี่ยม คือ สอบได้ที่ 1 มาโดยตลอด อภิปรายได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี สามารถมองเห็นปัญหาและวิธีการแก้ไขได้ มีความเฉลียวฉลาด รอบรู้ มีแนวคิดที่ กว้างไกล อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งผลการเรียนที่ดีทำให้ได้รับการยอมรับ ในกลุ่มเพื่อน และมีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2537) การที่ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนได้คั้นนั้น อาจมีปัจจัยสนับสนุนมาจากบุคลิกลักษณะนิสัย ส่วนตัวของท่านที่เป็นคนใฝ่รู้ ขยัน รักการเรียน ชอบอ่านหนังสือ โดยจะใช้เวลาส่วนใหญ่สำหรับการอ่านหนังสือ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนในการศึกษาจากครอบครัวเป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นที่รับรู้กันทั่วไปในชุมชนพระพิ้วว่า ถึงแม้ว่าท่านจะมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้าน แต่ท่านเป็นเด็กที่มีความประพฤติดี ขยัน ไม่เที่ยวเตร่ เรียนหนังสือดี เรียนเก่ง สอบได้ที่ 1 จึงทำให้ท่านมีความ มุ่งมั่นในการเรียน เพื่อครองตำแหน่งที่ 1 ให้ได้มาโดยตลอด

นอกจากนี้ประสบการณ์ที่ท่านได้รับจากการเป็นหัวหน้าชั้น และนักกีฬา นับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก การแสดงความสามารถให้บุคคลอื่นได้เห็น การเรียนรู้ในการนำหน้าบุคคลอื่น ความรับผิดชอบในการเป็นตัวแทนกลุ่ม และการทำงานร่วมกับ

บุคคลอื่น ส่งผลให้สามารถทำงานเป็นทีมได้ดี อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเรดมอนด์ (Redmond, 1995) พบว่า ผู้นำทางการพยาบาลระดับสูงทั้ง 10 คนในประเทศสหรัฐอเมริกา ชอบทำกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการแข่งขันกีฬาขณะอยู่ในวัยเรียน และร้อยละ 80 เคยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชั้นในชั้นเรียน

2.2 การมีแบบอย่างที่ดี ผลการศึกษาพบว่า การที่ศาสตราจารย์ ดร.สมจิต หนูเจริญกุล มีแบบอย่างที่ดีมาจากบิดา เพื่อนของบิดา อาจารย์ที่ปรึกษา และครูคลินิก เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลให้ท่าน เพราะการที่ท่านได้รับแบบอย่างที่ดีจากบุคคลดังกล่าว ทำให้ท่านได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะที่โดดเด่นของแต่ละบุคคล และนำมาปรับและประยุกต์ทั้งในการดำรงชีวิต การศึกษา และการปฏิบัติงาน เพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และสามารถแสดงศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งไม่แตกต่างจากการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการศึกษาพยาบาล วิชาชีพการพยาบาล การบริการพยาบาล และการบริหารการพยาบาล พบว่า ทุกท่านมีบุคคลที่เป็นแบบอย่างเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง (จันทร์เพ็ญ จันทร์แก้วแร่, 2541; นิภา มีศรีอรอด, 2542; เบญจมาศ บุญรับแพทย์, 2539; วรวรรณทองสง, 2539) สอดคล้องกับการศึกษาของฮอลโลแรน (Holloran, 1993) พบว่า ผู้นำทางการพยาบาลร้อยละ 71 มีบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่คอยช่วยเหลือในการทำงานเกี่ยวกับการวางแผน การกระตุ้นการใช้สติปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของแวนซ์ (Vance, 1994) ที่ระบุว่า การมีแบบอย่างที่ดีจะส่งเสริมให้บุคคลมีการฝึกฝนตนเอง จนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบความสำเร็จทั้งในการทำงานและความก้าวหน้าของอาชีพ

2.3 การพัฒนาตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มีการพัฒนาตนเองมาโดยตลอด เพราะมีปัจจัยสนับสนุนมาจากบุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวของท่าน ที่มีการวิเคราะห์ข้อบกพร่องของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และหาวิธีแก้ไขตลอดเวลา จึงทำให้ท่านมีความมุ่งมั่น และตั้งใจจริงที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ และมีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ โดยการศึกษาจนจบปริญญาเอก เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ในด้านการปฏิบัติการพยาบาล การศึกษาพยาบาล การบริหารการพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล สอดคล้องกับการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล และการบริหารการพยาบาล พบว่า ทุกท่านมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลาโดยการศึกษาจนจบปริญญาเอก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ระบุว่า ทุกคนควรมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อจะได้เป็นบุคคลที่มีความทันสมัย ทันคน ทันเหตุการณ์ และมีแนวทางใหม่ ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (ประพิณ วัฒนกิจ, 2538)

2.4 การได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการแพทย์ ผลการศึกษาพบว่า สิ่งสนับสนุนที่ทำให้ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม และให้โอกาสในการทำงานด้านการสอน การเขียนตำราทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการแพทย์ รวมทั้งบทความวิชาการทางการแพทย์ และการเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการทำงานที่ยากและท้าทายความสามารถ คือ ความเป็นผู้รอบรู้ ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ และมีความสามารถในการแสดงศักยภาพทางด้านการวิจัยให้บุคคลอื่นยอมรับ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสตีล (Stahl, 1998) ที่ระบุว่า การมี โอกาสเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง แต่จะต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของแบสส์ (Bass, 1985) ที่กล่าวว่า ระบบโครงสร้างขององค์กรและการบริหารจัดการ รวมทั้งการส่งเสริม การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำได้เช่นกัน

การที่ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ได้มีโอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการแพทย์ อภิปรายได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน ไม่ว่าจะงานนั้นจะมีความยากลำบากหรือท้าทายความสามารถ กล้าเสี่ยงต่อความล้มเหลว และความสำเร็จที่อาจเกิดขึ้น จึงทำให้ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของคูซีสและโพสเนอร์ (Kouzes & Posner, 1995) ที่ระบุว่า การได้มีโอกาสทำงานที่ยากหรือท้าทายความสามารถ จะทำให้บุคคลมีการกระตือรือร้น กล้าเสี่ยง และเรียนรู้จากความผิดพลาด ซึ่งจะเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ของตนเองให้มากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองได้

สิ่งสนับสนุนอีกประการหนึ่งที่นำไปสู่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล คือ การที่ท่านมีความสนใจ และทำวิจัยโดยมุ่งประเด็นเฉพาะในเรื่องการใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม เพื่อสามารถพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของท่านที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์จะต้องมีความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องที่เชี่ยวชาญ การที่ท่านสนใจในเรื่องการใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็มอาจเกิดมาจากการที่ท่านมาจากครอบครัวชนบท จึงทำให้ท่านเข้าใจชีวิต และความต้องการของประชาชนได้ดี ประกอบกับทัศนะส่วนตัวของท่านมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเหมือนกัน จึงควรให้ประชาชนได้พัฒนาตนเอง ช่วยตัวเอง โดยการให้ความรู้ และใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็มมาเป็นแนวทาง เพราะเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ยอมรับว่าคนมีศักยภาพ และการดูแลตนเองเป็นหนึ่งในองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่จะเป็นแนวทางในการให้บริการพยาบาล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ในการให้บริการกับสังคม (สมจิต หนูเจริญกุล, 2537) ประกอบกับปัจจุบันพบว่า มีผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เบาหวาน และมะเร็งที่ได้รับการฉายรังสีรักษาเป็นจำนวนมากที่จำเป็นต้องอาศัยหลักการ

ดูแลตนเอง รวมทั้งนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการดูแลตนเอง เช่นกัน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนด้านสุขภาพอนามัย ในการเสริมสร้างให้มีความรู้ด้านการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 8, 2539) ดังนั้น การทำวิจัยทางการแพทย์ในเรื่องการดูแลตนเองจึงได้รับการยอมรับและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทีมวิจัย เพราะสามารถนำไปช่วยเสริมความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง และพึ่งพาตนเองให้กับผู้ป่วยได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล ไม่แตกต่างจากการพัฒนาภาวะผู้นำในท่านอื่น ๆ แต่เนื่องจากลักษณะนิสัยส่วนบุคคลของท่านในประเด็นของภาวะผู้นำมีความเด่นชัด กล่าวคือ จากการที่ท่านได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่นสาขาการวิจัยทางการแพทย์ โดยภาพรวมสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าท่านมีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการแพทย์ นอกจากนี้ท่านยังมีความเป็นนักวิชาการ นักปฏิบัติการพยาบาลซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปอีกด้วย ซึ่งท่านได้ลงมือปฏิบัติ และทำวิจัยด้วยตนเองด้วย รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้และวิธีการทำวิจัยให้บุคคลอื่นได้เข้าใจอย่างชัดเจน ประกอบกับท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ทางวิชาการ มีพื้นฐานการวิจัยที่ดี จึงเป็นสิ่งสนับสนุนในการนำไปสู่การเป็นนักวิจัยที่ดี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ระบุว่า ผู้นำจะต้องมีความรู้ดีทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล (Marquis & Huston, 1995) และการเป็นครูที่ดี (Ordway, 1935 อ้างใน ฌรงค์ สีนสวัสดิ์, 2537) รวมทั้งการมีทัศนคติที่ดีต่อการวิจัยทางการแพทย์ จึงเป็นสิ่งสนับสนุนที่ทำให้ท่านมีการพัฒนาจนได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล

ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ของศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลจะไม่เด่นชัด ซึ่งที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นอุปสรรคทางด้านวิชาการ แต่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาการวิจัยทางการแพทย์ จึงทำให้ท่านกล้าที่จะเผชิญและพยายามหาแนวทางแก้ไขอุปสรรค แม้ว่าจะต้องทำงานมากขึ้นก็ตาม อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ โดยการใช้ภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการแพทย์ที่ดี คือ ใช้ความสามารถพิเศษจากการที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญทางด้านการวิจัย มีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยที่ชัดเจน มีทัศนคติที่ดี รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำวิจัยในการชี้แนะให้บุคคลอื่นให้ความร่วมมือในการทำวิจัย และเข้าใจในศาสตร์ทางการแพทย์ ซึ่งคล้ายกับการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการศึกษาพยาบาล วิชาชีพการพยาบาล การบริการพยาบาล

และการบริหารการพยาบาล พบว่า ทุกท่านประสบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำใน สถานการณ์ที่แตกต่างกัน และมีวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จใน การเป็นผู้นำทางการพยาบาล โดยการใช้ภาวะผู้นำที่ดี มีความรู้ มีการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนใน การทำงาน ขยัน อดทน มีความมุ่งมั่น และเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน จึงทำให้ได้รับความ ศรัทธา และเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานทุกคน (จันทร์เพ็ญ จันทร์แก้วแร่, 2541; นิภา มีเครือรอด, 2542; เบลูจมาศ บุญรับพ่าย, 2539; วรธรรม ทองสง, 2539) ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ระบุว่า ผู้นำ จะต้องกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และพยายามหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี (Bernhard & Walsh, 1995) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าท่านได้พยายามแก้ไขอุปสรรคไป แล้ว แต่อุปสรรคบางประการยังคงมีอยู่ เช่น ความไม่ชัดเจนของศาสตร์ทางการพยาบาล ความไม่ ชัดเจนของการผลิตในระดับบัณฑิตศึกษา แต่ท่านยังมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการวิจัยทางการ พยาบาลให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

กล่าวโดยสรุป ศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุล มีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัย ทางการพยาบาลโดยเริ่มจากการหล่อหลอมและการเสริมสร้างที่ได้รับจากสถาบันครอบครัวในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การบริหารเวลา และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน สถาบันการศึกษาในเรื่องภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก การเป็นตัวแทนของกลุ่ม ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม การคิดแบบมีเหตุผล และทักษะการปฏิบัติทางการพยาบาล รวมทั้งการมีแบบอย่าง ที่ดีในเรื่องความขยัน จากบิดา ความซื่อสัตย์ เอาจริงเอาจัง ขยัน และตรงต่อเวลาจากเพื่อนของ บิดา การปฏิบัติงานด้วยเหตุผลจากอาจารย์ที่ปรึกษา และการทำงานที่เป็นระบบ รวมทั้งทักษะใน การแก้ปัญหาทางการพยาบาลจากครูคลินิก การพัฒนาตนเองจนจบปริญญาเอก และการได้มี โอกาสทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการพยาบาล คือ การสอน การเขียนตำราทางการพยาบาล รวมทั้งบทความวิชาการทางการพยาบาล และการเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล ประกอบ กับบุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวของท่านที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจจริง มีแรงจูงใจสูงในการทำงาน ขยัน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีวัตถุประสงค์ในการทำงานที่ชัดเจน มีความรับผิดชอบ มีการบริหารเวลา ที่ดี รวมทั้งความเป็นคนเอาจริงเอาจัง และมีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของงาน เป็นสิ่งส่งเสริม ในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล โดยการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความ สามารถ ความเชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งอ้างอิงในการทำวิจัยทางการพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างศาสตร์ทางการพยาบาลโดยใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็มมาใช้ในการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย และได้พัฒนาการวิจัยทางการพยาบาล รวมทั้งวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเจริญก้าวหน้า จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาล และได้สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของ

วิชาชีพการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ โดยได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่นสาขาการวิจัยทางการพยาบาลจากสภาการพยาบาลในปี พ.ศ. 2534 และได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ทางการพยาบาลคนแรกของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และเป็นคนเดียวมาจนถึงปัจจุบัน จากคุณลักษณะของท่านสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ว่า ผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องที่มีความเชี่ยวชาญ ได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่นสาขาการวิจัยทางการพยาบาลจากสภาการพยาบาล เห็นความสำคัญของการทำวิจัยและการนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้กระทำอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาชีพการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าศาสตราจารย์ ดร. สมจิต หนูเจริญกุลจะไม่มีตำแหน่งทางการบริหาร แต่เนื่องจากท่านมีทั้งความเป็นนักวิชาการ นักปฏิบัติการพยาบาล และนักวิจัยทางการพยาบาล ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้นำทางการพยาบาลที่มีความโดดเด่นจากผู้นำทางการพยาบาลท่านอื่น กล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และความเชี่ยวชาญทั้งด้านวิชาการ การปฏิบัติทางการพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล โดยท่านจะมีการศึกษา ปฏิบัติ และวิจัยควบคู่กันไปตลอดเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างอำนาจเชี่ยวชาญให้ท่าน และผู้ร่วมงานส่วนใหญ่ก็ให้การยอมรับในความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของท่านเช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้บังคับบัญชาท่านหนึ่งที่ระบุว่า “...อาจารย์มีความรู้แน่น ปฏิบัติจริง อาจารย์เป็นตัวอย่างของ *expert power* คือ อาจารย์ไม่มี *power* อย่างอื่นนอกจาก *expert* คือ อาจารย์ไม่ได้อยู่ในสายที่จะบังคับบัญชาใคร เพราะอาจารย์เป็นอาจารย์ แต่คนศรัทธาอาจารย์เพราะความรู้ ความสามารถของอาจารย์ นี่คือนักตัวอย่างของ *expert power* ที่แท้จริง...”

และในปัจจุบันท่านยังคงให้ความสำคัญกับการวิจัยทางการพยาบาล โดยการปฏิบัติงานด้านการวิจัยทางการพยาบาลทั้งในสถาบันการศึกษาพยาบาล และองค์กรวิชาชีพการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา